

Keszeg Vilmos

A romániai magyar néprajzkutatás egy évtizede (1990–2001)¹
A decade in the Hungarian ethnographic research from Romania (1990–2001)
Cercetările de etnografie în limba maghiară din România în perioada 1990–2001

0. Erdély néprajzi monográfiája megírásának szükségessége évtizedek óta sürgető tudományos feladatnak számít. „Korszerű Erdély-történetünk van, erdélyi néprajzi összefoglalónk korszerűtlen sincs” – írta 1991-ben Kósa László abban a tanulmányában, amelyben egyúttal az Erdélyre vonatkozó irodalom nagyobb vonulatairól és hiányairól is áttekintést nyújt (Kósa L. 1991. 197.). Az egyedüli átfogó munka máig Balassa Iván *A határainkon túli magyarok néprajza* című könyvének a romániai magyar nyelvterületre vonatkozó fejezete (Balassa I. 1989). Bár időközben több, a kutatások kisebb-nagyobb szakaszát és területét áttekintő publikáció jelent meg (Almási I. 1991, Kós K. 1991, Keszeg V. 1995, Balázs L. 2001, Gazda K. 2001, Pozsony F. 2001a).²

Jelen áttekintés először annak a formális intézményhálózatnak a feltérképezését kísérli meg (1–2.), amely a tudományos eredményként számon tartott etnográfiai irodalmat létrehozta. Egy relatíve nagy múlttal rendelkező és szerteágazó, erősen kanonizálódott kutatási gyakorlat esetében e választott szempont gyakorlatias volta többszörösen megkérdőjelezhető. Megválasztását az a meggyőződés indokolta, hogy a kutatás nagymértékben a kutatást működtető intézmények, az intézmények által gondozott és támogatott finalítások irányába alakul. A kutatás történetének „sorsfordulóit” az intézmények eltűnése, illetve új intézmények, csoportosulások létrejötte alkotja. Ilyenképpen az alábbi áttekintés a tudomány működésének mechanizmusát kívánja érzékeltetni. Azokat az intézményeket, amelyek támogatnak, megrendelnek kutatásokat, eredményeket halmoznak fel és közvetítenek a befogadók irányába, s ezáltal adatbázist, befogadói réteget és befogadói elvárásokat hoznak létre és állandósítanak.³ Ezt az áttekintést egészíti ki a kutatások (3.) és kutatási eredmények (4.) tematikai kötődés szerinti összefoglalása. Az irodalomjegyzék pedig az egyéni teljesítmények regisztereként olvasható. Itt kerül említésre a romániai szerzők külföldön megjelent publikációja is.

---

¹ A Sapientia Alapítvány–Kutatási Programok Intézete 2002. június 1–én szervezett az 1990–2001 közötti időszak tudományos életét és eredményeit áttekintő konferenciát. Jelen tanulmány a KPI felkérésére készült, s a Scientia Kiadó kiadásában megjelent tanulmánykötetben került kiadásra. A kötet bibliográfiai adatai: Tánzos Vilmos–Tőkés Gyöngyvér (szerk.): *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről. I–II.* Kolozsvár, Scientia Kiadó. 2002. I. 119–171. A kézirat elkészülte után Gazda Klára, Pozsony Ferenc és Gagy József nyújtott hasznos kiegészítéseket és Faragó József felkért referens készített róla szakvéleményezést.

A tanulmánynak nem volt célja a romániai magyar kutatási eredmények kimerítő felsorolása. Elsősorban a kutatás alapvető vonulatai, a kutatást szervező intézmények, a markáns módszerek és eredmények áttekintésére tettünk kísérletet, adott terjedelmi keretek között. Több (figyelemre méltó) egyéni teljesítmény jelzésétől, valamint egy kutatói életmű bizonyos eredményeitől ezért tekintettünk el. A több évtizedes életművek mellé odakerültek pályakezdő fiatalok tanulmányai is, a kutatás folytonosságát és szemléletbeli, módszertani pluralizmusát jelzendő.

A tanulmányhoz, a megjelenés után Mohay Tamás fűzött kiegészítéseket. A közlemény gazdag bibliográfiája tartalmazza azokat a tételeket, amelyek az eredeti tanulmány szelekciós eljárása miatt kimaradtak, illetve amelyek a romániai magyar nyelvterület kutatására irányuló külföldi eredményeket tartalmazzák, s amelyek áttekintése alulírottan szintén nem állt szándékában. Mohay Tamás: *Adatok és szempontok a romániai magyar néprajzi kutatás tizenkét évéhez.* In: Tánzos Vilmos–Tőkés Gyöngyvér (szerk.): *Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990–2001 közötti eredményeiről. III.* Kolozsvár, Scientia Kiadó. 2002. I. 119–171.

A tanulmány jelen formában néhány kiegészítést tartalmaz az eredeti közléshez viszonyítva.

² Ebbe a sorba illeszkednek azok a szintézisek is, amelyek egy-egy régióról, ritkábban Erdély kultúrájának egy szeletéről szóló tematikus monográfia formájában jelentek meg.

³ A romániai magyar tudományos műhelyek profiljáról Pozsony Ferenc közölt írást. Közöttük szerepelnek az etnográfia tudományát centrálisan vagy periférikusan kultiváló intézmények is. Pozsony F. 2000c.

Habár indokolt lenne a romániai magyarság népi kultúrájának kutatását is áttekinteni, jelen esetben nem ezt tekintjük feladatunknak. Ennek tartalmaznia kellene a Magyarországon és más országokban megjelent, a romániai magyar etnikum kultúrájára összpontosító eredményeket, akár csak a román néprajzi kutatások megállapításait. Ezt csupán azért nem tettük most meg, mert nem ezt tartottuk e kézirat feladatának. Elsősorban ugyanis a romániai magyar néprajzkutatás mint intézmény működését kívántuk tetten érni. Ennek ellenére szórványosan nem romániai szakemberek eredményeire, külföldi, Erdélyről szóló kiadványokra is hivatkoznunk kell, érzékeltetendő a románai és a külföldi kutatások összekapcsolódását. Ugyanígy nehéz volt tiszteletben tartani a címben jelzett periódus alsó határát (1990). Ezért olykor sor került a kutatási előzmények jelzésére is.

1. Az 1990-es évek szakmai életében aktívan részt vett az előző évtizedek kutatói rétege. Közülük azonban többen is nyugalomba vonulva, magánintézmény szerepét betöltve fejtették ki hatásukat (Faragó József, Kós Károly, Nagy Jenő, Nagy Olga, Szentimrei Judit). Ezért a néprajztudomány történetében fordulópontot jelentett a szakmai, tudományos képzés újraindulása a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen (BBTE). Több évtizedes szünet után a néprajz szak megszervezésére a Magyar Filológiai Tanszék (jelenleg Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék) keretében, Péntek János egyetemi tanár kezdeményezésére került sor 1990 őszén. A képzés B szakként indult, jelenleg, 1999 őszétől pedig A szakként is működik, a Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék szervezésében. Az állandó oktatók (Gazda Klára, Keszeg Vilmos, Könczei Csilla, Péntek János, Pozsony Ferenc, Tánczos Vilmos) mellett az évek során a romániai magyar tudományos élet képviselői (Almási István, Balázs Lajos, Balogh Ferenc, Bíró Zoltán, Demény István Pál, Imreh István, Nagy Olga, Ráduly János, Ion Cuceu), valamint magyarországi szakemberek, vendégtanárok tartottak előadásokat vagy vezettek kollégiumokat. Az évek során a szak abszolvensei elsősorban pedagógusi pályán helyezkedtek el. Kevesük számára a média (rádió, újság, könyvkiadás), illetve néprajzi szakintézet (múzeum, Folklór Intézet) biztosított elhelyezkedési lehetőséget. Az utóbbi évek során többen jelentkeztek doktori programra a kolozsvári, a budapesti és a debreceni egyetemre. Néhányan tanársegédi (Czégényi Dóra), ösztöndíjas doktoranduszi (Fosztó László) vagy óraadói státusban oktatóként (Szikszai Mária, Pálffy Zoltán, Szabó Árpád Töhötöm) tértek vissza az egyetemre.

Az évek során a Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék és a Kriza János Néprajzi Társaság (KJNT) több kutatási programot kezdeményezett a néprajz szakos diákok számára. Ezek között szerepelt jelenkutatás a moldvai csángó faluközösségekben, a csíksomlyói búcsújárás vallásantropológiai vizsgálata, a gyimesi és a moldvai csángó ornamentika vizsgálata, aranyosszéki jelenkutatás, az erdélyi arisztokrácia mai emlékezetben élő képének rekonstruálása, szórványtelepülések családszerkezetének, szokásainak, valamint erdélyi kollektív és individuális életpályák kutatása. A szak végzősei záródolgozatának témáját nézve körvonalazható a diákok által preferált és az oktatók által támogatott, elfogadott kutatások profilja.⁴ Péntek János az 1989 előtti években is irányított etnográfia tárgyú szakdolgozatokat. Az 1990-es évek elején Péntek János a népi környezetre jellemző kommunikációs formákra és csatornákra, a hagyományos életforma egy-egy területére (társas munkák, táplálkozás), a népviseletre és népi hímzésre irányuló kutatásokat irányított.⁵ Gazda Klára irányításával készültek el azok a szakdolgozatok, amelyek a gazdálkodás, a tárgyi környezet, a népművészet motívumait, szerkezetét, a mentalitás és életforma összefüggését, a

⁴ A továbbiakban említendő szakdolgozatok a Bölcsészkar tanszéki könyvtárában találhatóak meg. A tanszéken 1938–2001 között készült szakdolgozatok 115 címet tartalmazó jegyzéke nyomtatásban is megjelent: Csibi M.–Kozma-Kis E.E. 2002.

⁵ Albert Gyöngyvér Mária: *Hagyományos népi táplálkozás Bodoson*. 1992. Barcsa Éva: *Közlési viszonyok Szecsele kommunikációs rendszerében*. 1991. Kiss László: *Ünnepek és jeles napok Bibarcfalván*. 1991. Páll Edit: *A kommunikáció szerepe a viselkedés elsajátításában Disznajón*. 1992. Szöcs Mónika: *A népi társasmunkák és a hozzájuk fűződő népköltészet Királyfalván*. 1991.

tárgyalkotás és tárgyhasználat funkcióit elemezték.⁶ Pozsony Ferenc a rítusok jelentéseit, funkcióit, strukturáját, társadalmi kontextusát, az utóbbi években főleg a lokális társadalmak szerkezetét, történeti alakulását, belső viszonyait, konfliktusait, identitásának szerveződését vizsgáló kutatásokat irányította.⁷ Tánczos Vilmos a vallásos élet, valamint a populáris kultúra szimbólumai vizsgálatára irányuló kutatások vezetését vállalta el.⁸ Könczei Csilla a vizuális szövegek szemiotikai elemzését, az identitás szimbolikus kifejeződését elemző dolgozatokat vezette. Keszeg Vilmos a hagyományos paraszti világkép elemeit, a populáris kultúra írott szövegeit és a kortárs populáris kultúra, a társadalmi deviancia formáit elemző kutatásokat irányította.⁹ Néhány dolgozat tanulmány formájában vagy kötetbe fejlesztve látott napvilágot. Az 1990-es évek végétől a néprajz szak abszolvensei állandó jelleggel jelen vannak konferenciákon, kötetekben és folyóiratokban (Balássy Enikő, Bálint Emese, Becze Márta, Bokor Zsuzsa, Czégényi Dóra, Demeter Éva, Fosztó László, Hegyeli Attila, Incze Éva, István Anikó, Jakab Albert Zsolt, Komáromi Tünde, Könczei Csongor, Soós Tímea, Szabó Árpád Töhötöm, Szikszai Mária, Szöcsné Gazda Enikő, Turai Tünde). A BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén Péntek János egyetemi tanár indított doktori programot. Az elmúlt egy évtized alatt ennek keretében szerzett doktori címet Gagyi József, Hajdú Farkas-Zoltán (közvetéve Hajdú F.–Z. 2001), Kardalus János, Keszeg Vilmos (Keszeg V. 1999), Pozsony Ferenc (Pozsony F. 1997, 1998a), Tánczos Vilmos (Tánczos V. 2000), Zakariás Erzsébet (Zakariás E. 2000), Zsigmond Győző (Zsigmond Gy. 1999).

A szakirodalomban való tájékozottság, igényes szakmai nyelvezet, árnyalt terepismeret, szociális és történeti érdeklődés, új források felé való irányodás jellemzi az önálló kötetel közönség elé lépett fiatal szerzőket. Benedek H. Erika a terhesség, a szülés és a gyermekágy időszakához kötődő hagyományok elemzésével egy moldvai csángó falu világképe mágikus, mitikus és vallásos elemeinek szerveződését írta le (Benedek H. E. 1998). Szöcsné Gazda Enikő a XVII–XIX. századi Orbai széki vizitációs és vizsgálati jegyzőkönyvek alapján rekonstruálta a korabeli erkölcsi élet normasértési és büntetési formáit. Munkájában láttatni engedi a büntetési, megróvási esetekre fényt vető szöveg formai, stílári és tartalmi sajátosságait (Szöcsné Gazda E. 2001). Szintén az ő közreműködésével forráskiadványban láttak napvilágot az 1677–1752 közötti Orbai széki vizitációs jegyzőkönyvek (Csáki Á.–Szöcsné Gazda E. 2001). Borbély Éva egy nagyvárosi (Bázel) farsang strukturális elemeit, a rítus előkészítését és lebonyolítását biztosító szerepeket tekinti át (Borbély 2001). Szabó Á. Töhötöm a magyarlónai hagyományos gazdálkodás egy intézményéről, a juhosgazdák társulásáról készített esetelemzést (Szabó Á.T. 2002). Páczkán Éva pedig egy erdélyi

⁶ Daróczi Melinda: *Egy család lakáskultúrájának és életmódjának változása a század elejétől napjainkig*. 1999. Demeter Éva: *Gyimesi tojásírás*. 1999. Domokos Judit: *Gazdálkodásmód és életforma változása két bukovinai telepese családban*. 1998. Ilyés Ildikó: *Népi táplálkozás: Kobátfalva–Nagymedesér. 1900–1996*. 1996. Kovács Jolán: *Az erdő a csíkiak életében*. 1997. Léstyán Csilla: *Lakóter és tárgyhasználat Csíkrákoson..* 1997. Lukács János: *Kísérlet a populáris olajfestmény kultúrájának elemzésére*. 1996. Sármási Tünde: *Textilhasználat a szilágysági Monón a XX. században*. 1997. Szabó Enikő: *Kalapkötés Jobbágytelkén*. 1997. Szöke Erzsébet: *Vajda Árpád népművész munkásságát alakító tényezők vizsgálata*. 2001. Vass Ágnes: *Székelykeresztúr járás lakóinak gazdasági viszonyai a dualizmus korában*. 1998. Mihálykó Éva: *A csíkszentdomokosi perefernumlevelek kultúrtörténeti értéke*. 1997.

⁷ Ágoston Palkó Emese: *Sztána változó társadalmá*. 2001. Deák Ferenc: *A halottkultusz Csernátonban*. 1999. Harbula Hajnalka: *Egy zabolai cigánycsalád kapcsolatrendszere*. 1999. Khell Noémi: *Az arad-gáji székelyek*. 2001. Péter Emese: *Egy szamosújvári magyar-örmény család története*. 1996.

⁸ Kozma Csaba: *Archetípusok és szimbólumok a magyar slágerszövegekben*. 1998. Lőrincz Magdolna: *Imázsképzés Jehova tanúinak folyóirataiban*. 2001.

⁹ Gazda Enikő: *A koldulás kultúrája*. 1994. Komáromi Tünde: *Betegség társadalmi tükörben*. 1996. Bálint Emese: *Az itéletalkotás stratégiái: bolondok a társadalomban..* 1997. Tóth Erika: *Világképelemzés egy csángó közösség születéshez fűződő hagyományai alapján*. 1996. Szabó Enikő: *Hodos község hiedelemvilága*. 1998. Tasnády Erika: *Szentlevelek. A ponyvairodalom egy műfaja és annak továbbélése*. 1996. Bartha–Balogh Emese: *Hiedelemlények reprezentációs lehetőségei*. 1999. Czégényi Dóra: *A román pap alakja egy erdélyi közösség hiedelemrendszerében*. 1998. Páczkán Éva: *Mentalitásvizsgálat egy élettörténet elemzése alapján*. 1996. Németh Ágnes: *Életpálya és élettörténet – a szimbolikus identitás eszközei*. 2000. Papp Annamária: *A graffiti – nonkonformista kommunikációs mód*. 1998. Nagy Enikő: *A „más” igézete. Diákközösségek folklórvizsgálata*. 1999. Jakab Zsuzsa: *Demeter Domokos, a városfalvi népi verselő*. 1996. Becze Márta: *A népi emlékirat mint szövegtípus*. 2000.

asszony életpályáját és élettörténetét analizálja magnós interjúra alapozva (Páczkán É. 2002). Ugyanezzel a generációval léptek nyilvánosság elé más egyetemek abszolvensei is.¹⁰ Ugyanakkor az évek során több alkalommal került sor generációs szakmai rendezvényekre és publikációk megjelentetésére. 1994-ben Lukács János, 1999-ben Borbély Éva és Czégényi Dóra, 2001-ben Czégényi Dóra és Keszeg Vilmos (Czégényi–Keszeg 2001), 2002-ben két alkalommal Szabó Á. Töhötöm (Szabó Á. Töhötöm szerk. 2002a, 2002b), 2003-ban Dimény Attila és Szabó Á. Töhötöm (Dimény–Szabó Á. Töhötöm szerk. 2003) szerkesztett kötetet a fiatal néprajzkutatók tanulmányaiból (továbbá: Lukács J. szerk. 1994, Borbély–Czégényi szerk. 1999). Több erdélyi fiatal vett részt a fiatal néprajzkutatók számára *A másik ember* témával szervezett konferencián.¹¹ A KJNT évkönyvei, akárcsak bizonyos lapok (Néprajzi Látóhatár, Korunk, Erdélyi Múzeum, Művelődés) folyamatosan teret biztosítanak az induló kutatók írásainak.

Néprajzi stúdiumok szerepelnek a Bukaresti Tudományegyetem Hungarológia Tanszéke oktatási programjában is. Az évek során e tanszéken is több abszolvens készítette záródolgozatát néprajzi terepmunka eredményei alapján. A Zsigmond Győző által irányított szakdolgozatok egy-egy település kultúrájának monografikus leírására tettek kísérletet, továbbá etnobotanikai, kozmogóniai, történeti ismereteket, hiedelmeket rendszereztek, valamint kalendáris és átmeneti rítusok szokás- és funkcióelemeit elemezték. A bukaresti Tanszéknek a Bukaresti Magyar Kulturális Központtal közösen sikerült tematikus konferenciákat szerveznie.¹² Népi építészeti előadásokra kerül sor a kolozsvári építészeti egyetemen, népzenei előadásokra pedig a zenekonzervatóriumi oktatás keretében, újabban pedig a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem csíkszeredai karán.

A szakmai élet szervezésében meghatározó szerepet vállalt az 1990 tavaszán megalakult Kriza János Néprajzi Társaság. Alapító okiratának szándékai között szerepelt a romániai magyar kutatók intézményes tömörítése, szakmai rendezvények szervezése, a szakirodalom összegyűjtése és hozzáférhetővé tétele, magyar etnológiai adattár létrehozása, periodika megjelentetése, a román és a romániai kisebbségi szakmával és a határokon túli szakmai fórumokkal való kapcsolattartás, néprajzi kutatóintézet megalapozása.¹³ Fennállásának egy évtizede alatt folyamatosan gondoskodott a néprajzkutatás és a népi kultúra iránt érdeklődő szakemberek és amatőr gyűjtők szakmai együttléteinek, közös kutatások megszervezéséről, a tagok kéziratának közléséről, a társaság tagjainak és a magyar néprajzi társaságok kapcsolatának biztosításáról. Az önkéntes gyűjtők számára kiírt éves pályázatok pályamunkái, a társaság tagjainak kéziratai, valamint a néprajz és magyar szakos diákok archív értéket képviselő dolgozatai alapozták meg a Társaság archívumának állományát. Az archívumban található tételek száma az évek során 1100 fölé emelkedett. A Társaság adományokból és vásárlásból származó könyvállománya ma 7000 kötetre rúg. A Társaság meghatározó központjává lett a kolozsvári és a romániai tudományos és közművelődési életnek. Székházában konferenciák, előadások, könyvbemutatók, néprajzi és képzőművészeti kiállítások kapnak helyet.

A KJNT az 1990–2001 közötti 12 év során mintegy 26 tematikus konferenciát szervezett. E konferenciák ráirányították a társaság tagjainak figyelmét újabb és újabb kutatási területekre, a hazai és külföldi szakemberekkel való együttlét pedig a szakmai párbeszéd hatékony formájának bizonyult. A jelzett időszakban az alábbi konferenciákra került sor: *A romániai magyar néprajzi kutatás eredményei és feladatai* (Csíkszereda, 1990. szeptember 22–23.), *Farsang* (Szováta, 1991.

¹⁰ Zsidó F. 2000, Gergely K. 2000. Nagy Balázs, Dimény Attila, Fülöp Hajnal, Mirk Szidónia, Nyisztor Tinka tanulmányai folyóiratokban és tanulmánykötetekben jelentek meg. A magyarországi tanszékeken készült szakdolgozatokat Mohay Tamás tekinti át.

¹¹ Benedek Huszár János, Gazda Enikő, Pálffy Zoltán, Sata Kinga Koretta és Tekei Erika írása olvasható a konferencia előadásait tartalmazó kötetben, I. Romsics I. szerk. 1994.

¹² A Hungarológiai Tanszék kutatási programjairól és eredményeiről I. Zsigmond Gy. 2001. Ugyanitt teszi közzé a tanszéken készült néprajz tárgyú szakdolgozatok jegyzékét.

¹³ A KJNT alapításának dokumentumai, statútuma és akkori tagjainak névsora a KJNT Értesítőjének 1991/1-es számában olvashatók.

február 23–24.), *Hiedelmek és hiedelemlények* (Nagyvárad, 1991. április 13–14.), *Népi társadalom – népi erkölcs* (Gyergyószentmiklós, 1991. május 25–26.), *Tárgyi univerzumok* (Székelykeresztúr, 1991. szeptember 28–29.), *Oral history* (Kolozsvár, 1991. november 16–17.), *Térhasználat a kultúrában* (Árkos–Sepsiszentgyörgy, 1992. február 21–22.), *Halál és elmúlás* (Homoródfürdő, 1992. május 10–11.), *Kézművesség* (Kézdivásárhely, 1992. október 24–25.), *Növény és kultúra* (Székelyudvarhely, 1993. május 14–16.), *Tánc és közösség* (Sepsiszentgyörgy, 1993. november 27.), *Betlehemes játékok* (Szatmárnémeti, 1993. december 17.), *Néprajzi kutatások Kalotaszegen* (Jegenye, 1994. május 27–29.), *Az asszony helye a társadalomban* (Déva, 1994. október 1–2.), *Kultúra, írásbeliség, írott folklór* (Kolozsvár, 1995. november 10–12.), *Csángó sorskérdések II.* (Illyefalva, 1996. január 11–13.), *Partiumi honismereti és néprajzi konferencia* (Bihardioszeg–Székelyhíd, 1996. október 11–13.), *Együttélési modellek erdélyi falvakban* (Kolozsvár, 1997. március 1.), *Tavaszi népszokások* (Nyáradszereda, 1997. május 30–június 1.), *Tájházak, falusi néprajzi gyűjtemények* (Zabola, 1997. szeptember 12–14.), *Népzenei találkozó* (Torockó, 1997. október 24–25.), *Ünnepek és hétköznapiak* (Kolozsvár, 1998. május 16.), *A népi díszítőművészet* (Illyefalva, 1998. október 2–4.), *A migráció és hatása a lokális társadalmak kultúrájára* (Kolozsvár, 1999. május 7–9.), *A falusi tájházak fejlesztésének lehetőségei – a népi lakáskultúra múzeumi bemutatása* (Bogdánd, 1999. szeptember 24–26.), *Eredmények és feladatok az erdélyi és moldvai népi kultúra kutatásában* (Csíkszereda, 2000. március 18–19.), *Népi gyógyászat* (Homoródszentmárton, 2000. szeptember 22–24.), *Az erdélyi kerámia* (Csíkszereda, 2001. május 19.), *Játék és kultúra* (Csíkszereda, 2001. szeptember 28–30.). E konferenciák mellett, a KJNT, a Babes–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszéke és a Kolozsvári Magyar Diákszövetség szervezésében négy alkalommal került sor a fiatal néprajzkutatók tanácskozására (Kolozsvár, 1996. december 14., 1997. december 5–6., 1998. december 4–6., Torockó, 1999. december 3–6., Kolozsvár, 2003. április 25–27.)

Csíkszeredában az 1980-as években munkacsoport (Kommunikációs Antropológia Munkacsoport, később Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, rövidítve: KAM) szerveződött a helyi humánértelmisség tagjaiból. A diktatorikus viszonyok miatt informálisan működő intézmény tagjainak első közös vállalkozása a folklorizmus eseteinek, formáinak és ideológiájának leírására terjedt ki (Bíró Z.–Gagy J.–Péntek J. szerk. 1987). 1989 előtt a csoport az „ifjúságkutatásra”, a tizenévesek átmeneti rítusaira, a romániai magyar kultúra intézményeire, a mentális környezet építésére irányította kutatásait. Az emberi viselkedést a mindennapok kapcsolatai, a kapcsolatot építő ember, a kapcsolatok mint események és értelmezések, a világ mentális elrendeződése felől megközelítő írások *A Hét* című hetilap TETT (Természet–Ember–Tudomány–Technika) tudományos ismeretterjesztő mellékletének tematikus számaiban jelentek meg (*A lakás, A beszélő ember, Játékaink, Öltözködés és tudomány, A szabályozó ember, Képvilág, Hangvilág, A település életvilága, Tárgyaink, Kultúrák találkozása, Testünk kultúrája stb.*).¹⁴ A munkacsoport az 1990-es évektől régió-kutatásokat kezdeményezett és irányított. A Regionális és Antropológiai Kutatások Központja 1995-ben indult *Helyzet Könyvek* sorozata szociális, demográfiai, etnikus folyamatok (kollektivizálás, vendégmunka, elszegényedési folyamatok, életutak, az elit termelődése, a korrupció által lefoglalt kapcsolatok) elemzéseit, valamint a szocialista rend hatalomépítési gyakorlatát, a privát és hivatalos szféra átjárási és elkülönülési technikáit, az ünneplés térhasználati, -alakítási gyakorlatát bemutató esetelemzéseket tett közzé (Bodó J. szerk. 1995, 1996a, 1996b, 1996c, 1998, 2000, Gagyi J. 1998, Oláh 2001). Az *Átmenetek* és az *Antropológiai Műhely* című munkafüzetek a kutatócsoport tematikus kutatási eredményeit tartalmazzák.

Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME, indulási év: 1859) az 1950–1990 közötti kényszerű szünetelés után 1990. október 27-én tartotta újabb közgyűlését. Az egyesület, korábbi hagyományait folytatva a romániai magyar nyelvű tudományok szervezését, a különböző tudományágak szakkutatásainak egybehangolását kísérelte meg. Minthogy időközben sor került a KJNT

¹⁴ Később, kötetté szerkesztett válogatás formájában: Bíró A. Z et alii, é.n., valamint Bíró Z. et alii, /1991/.

megalakulására, a néprajzkutatók munkájának szervezése és irányítása a KJNT hatáskörében maradt. Az egy évtized alatt azonban több felolvasóülésre és interdiszciplináris rendezvényre került sor. Az EME két alkalommal (1991-ben és 1993-ban) írt ki honismereti–helytörténeti pályázatot.¹⁵ Az egyesület lapja, az Erdélyi Múzeum folyamatosan közölt néprajzi tanulmányokat és recenziókat. Gazda Klára a magyar hintázási hagyományok összehasonlító vizsgálatának lehetőségeit és eredményeit (Gazda K. 2000b), Faragó József a szabófalvi hejgetés (Faragó J. 1996), Zsigmond Győző a nappal kapcsolatos tudás (Zsigmond Gy. 1998), Vöő Gabriella a Tordai-hasadékhoz kapcsolódó Szent László legendák emlékeit foglalta össze és értelmezte (Vöő G. 1992). Balázs Lajos tanulmányában egy településnek a haláljelekre vonatkozó tudását rendszerezte (Balázs L. 1993). Keszeg Vilmos egy mezőségi férfi hiedelemtudását és –gyakorlatát (Keszeg V. 1991), Turai Tünde pedig egy lokális közösségnek az asztaltáncoltatáshoz való viszonyulását (Turai T. 1999), Gergely Katalin a Gyergyói-medencei 1990-91-es tavaszi határkerülés rituális elemeit és a szokáselemek jelentéseit elemezte (Gergely K. 1994). Tánczos Vilmos a parasztkántoroknak a moldvai vallásos életben betöltött szerepét vizsgálta (Tánczos V. 1995a). Kutatótörténeti adalékokat tárt fel és tett közzé Olosz Katalin (Olosz K. 2000) és Viga Gyula (Viga Gy. 2001). A Bölcsész–, Nyelv- és Történettudományi szakosztály több rendezvénye tette lehetővé néprajzkutatók eredményeinek bemutatását. 2002. november 23-án zajlott *A Magyar Tudomány napja Erdélyben* témájú rendezvény, ahol Tánczos Vilmos és Szabó Á. Töhötöm mutatta be kutatásainak eredményeit. 2003. január 18-án *Regionális és lokális történelmek* témával zajlott tanácskozás a helytörténeti irodalomról, történészek, művelődéstörténészek, építészetkutatók, néprajzosok részvételével. 2003. április 5-én pedig *Szilágysági kutatások* címmel zajlott tanácskozás.

A tudományágban dolgozó szakemberekkel rendelkeznek, s így kutatóműhely szerepét tölti be a Román Tudományos Akadémia kolozsvári Folklór Intézete, a sepsiszentgyörgyi, a kézdivásárhelyi és a csíkszeredai múzeum. A Folklór Intézet keretében végzett kutatómunka eredményeiből több munkatársa tett közzé ízelítőt (Almási I. 1991, Demény I.P. 2000, Vöő G. 1999). A Csíki Székely Múzeum (Csíkszereda) és a Székely Nemzeti Múzeum (Sepsiszentgyörgy) közös évkönyve, az ACTA figyelemre méltó terjedelemben tesz közzé etnográfiai anyagokat.

2. A diktatúra megszűntét a könyvkiadási és a folyóirat hálózat nagyarányú bővülése követte. Ez tette lehetővé a kéziratban lappangott tanulmányok nagy mennyiségének közzétételét. A publikációs lehetőségek bősége, a kéziratok szakszerű kiadói gondozásáról való lemondás sokszor a tudományos szövegek színvonalát is erősen meghatározta.

A KJNT közvetlenül megalakulása után megteremtette a maga publikációs fórumait. Első évkönyve 1992-ben jelent meg, s ennek évi rendszerességgel való megjelentetéséről sikerült gondoskodni. A Társaság évkönyve rendszeresen közzéteszi a Társaság által szervezett konferenciák előadásait.¹⁶ E kiadvány révén külföldi szakemberek tanulmányai is gyakran kerülnek a hazai olvasók kezébe. 1995-ben néprajzi forrásszövegek kiadása indult meg a *Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára* sorozatban. Két kiadvány után azonban a sorozat megszűnt (Zsigmond E. 1995, Pozsony F. 1994), majd évek múltán, 1999-ben éledt újjá *Kriza Könyvek* sorozatcím alatt. A korábbi profilt őrző forráskiadások mellett (Kakas Z. 2001, Nagy I. 2001, Lőrinczi E. 2001, Bokor Zsuzsa 2002, Almási I. 2003, Olosz K. 2003, Tötszegi 2003, Di Francesco–Quarantotto 2002) a sorozat tanulmányokat tett közzé (Borbély É.–Czégényi D. szerk. 1999, Pozsony F. szerk. 1999a, Borbély É. 2001, Czégényi D.–Keszeg V. szerk. 2001, Virt I. 2001, Szabó Á. T. 2002a, b, Dimény–Szabó Á.T. 2003). Évkönyve mellett a Társaság értesítőt jelentet

¹⁵ A kiírásokra az *Erdélyi Múzeum* LIII.(1991)/1-4., illetve az LV.(1993)/1-2. számában került sor. Eredményhirdetés a folyóirat LV. (1993)/1-2., illetve LVII.(1995)/3-4. számában.

¹⁶ A 3-as számú évkönyv a *Növény és kultúra*, a *Halál és elmúlás*, az *Asszonyélet–asszonytudás* konferenciák, a 4-es számú évkönyv a *Farsang*, az 5-ös számú évkönyv a *Csángó sorskérdések*, a 7-es a *Kultúra, írásbeliség, írott folklór*, a 9-es pedig az *Eredmények és feladatok az erdélyi és moldvai népi kultúra kutatásában*, a 10-es a *Népi gyógyászat*, a 11-es a *Játék és kultúra* témájú konferencia előadásait adta közre.

meg. Első évfolyamaiban a társaság és tagjai szakmai életére vonatkozó információk mellett kérdőívek és recenziók láttak napvilágot. Az utóbbi füzetek egyike a Herrmann Antal által a kolozsvári tudományegyetemen kezdeményezett néprajzoktatás indulásának 100. évfordulóján megtartott emlékülés előadásait (Pozsony F. szerk. 1999), egy másik pedig a *Tájházak, vidéki múzeumgyűjtemények fejlesztésének lehetőségei* témával tartott vándorülés előadásait gyűjtötte össze (Pozsony F.–Borbély É. szerk. 1997). További füzetben jelent meg az 1919–1944 közötti időszak romániai magyar néprajzi könyvésze (Váczy L. 1998), valamint Faragó József publikációinak jegyzéke (Borbély É.–Pozsony F. szerk. 1998), Kalotaszeg bibliográfiája (Keszeg V.–Pozsony F. szerk. 2000), legutóbb Háromszék néprajzi és honismereti bibliográfiája (Jakab A. Zs.–Pozsony F. szerk. 2003).

Az 1970–80-as évek monumentális folklórgyűjteményeit és -leírásait közzétevő Kriterion Könyvkiadó 1989 után további kiadványokat jelentetett meg. Elsősorban azokat a kéziratokat, amelyek kinyomtatását a korábbi korszak cenzúrája megtiltotta. Az egyik a levéltári forrásokat vallató Kiss András tanulmányainak gyűjteménye, amely gazdagon tartalmaz Kolozsvár és több kisváros lakóinak múltjából, életéből izgalmas történeti antropológiai értelmezéseket (Kiss A. 1994). Forrásszövegeket tárt fel és tett közzé Imreh István is, a székely falutörvények után a székely határőrség 1764-es lázadásának tanúkihallgatási jegyzőkönyveit (Imreh I. 1994). Pataki Józseffel közösen írott munkája Kászonszék társadalmának 1650–1750 közötti életének jogi, intézményi és közösségi kereteit (teherviselés, adózás, állam, szék, iskola), a társadalom belső tagolódását és szerveződését, a gazdálkodás formáit, az együttélés normáit, a normasértés büntetésének formáit rekonstruálja (Imreh I.–Pataki J. 1992). Tüdős S. Kinga a feudális társadalom két osztálya, a nemesség és a jobbágyság életmódját írta le (Tüdős S.K. 1998, 2001).¹⁷ A kiadó folytatta a Székely Oklevéltár köteteinek kiadását (Demény L.–Pataki J.–Tüdős S.K. 1996, Demény L. 1998). A cenzúra közbeszólása miatt egy évtizedes késéssel jutott el az olvasókhöz két, egyazon kutatási modellt realizáló kötet: a Mentor Kiadó gondozásában Magyaró (Zsigmond J.–Palkó A. 1996, 1998), a Kriterion Könyvkiadó gondozásában pedig Havad hagyományainak monografikus leírása (Nagy O. szerk. 2000). Mindkét könyv egy-egy lokális közösség kultúrájának szeleteit egymás mellé rakva próbálja a teljes kultúra látszatát nyújtani, illetve az emlékezet által elérhető időn belül a változásokat érzékeltetni. 1994-ben került kiadásra, szintén hét évi elfektetés után, a *Népismereti Dolgozatok* sorozatának hatodik kötete (Kós K.–Faragó J. szerk. 1994). A sorozat profiljához híven e kötetben 23 tanulmány közöl adatokat a népi életvitel és mentalitás egy-egy területéről (gyűjtögetés, vadfogás, földművelés, vásártartás, rituális tűzgondozás, jeles napok szokásai, átmeneti rítusok). Zsók Béla több kötetben jelentette meg a Dévára költözött bukovinai székelyek életformájára, mentalitására és szájhagyományára vonatkozó gyűjtéseit (Zsók B. 1993, 1995, 2000).

A Marosvásárhelyen alakult Mentor Kiadó több monografikus munkát jelentetett meg. A szerző halála után álltak össze kötetté Kós Károlynak az erdélyi Mezőségről írott tanulmányai. A gyűjtemény mozaikokat villant fel a mezőségi társadalom gyűjtögető és zsákmányoló gazdálkodásáról, a méhészkedésről, állattartásról, a földművelésről, kertészetről, majd a népi építészet, a viselet és az átmenti rítusok területéről (Kós K. 2000). A korábban már említett, a lokális kultúrát statikus modell alapján leíró falumonográfia mellett e kiadó gondozásában jelent meg Barabás László két rítuselemzése.¹⁸ A *Forog az esztendő kereke* elemzése a rítus kognitív kontextusaként kezeli Sóvidéknek a természeti, szakrális időről való tudását. Az egyes rítusok az időkezelés, valamint a közösségi életnek a kalendáris időhöz alakított szertartásaiként értelmeződnek. A szerző a kalendáris évet a szokásokat szervező és ismétlő szervezőelvként kezelve lineárisan halad végig az év fordulópontjain, jeles napjain. Munkájának érdeme a szokáselemek funkcióira és szimbolikus jelentéseire való ráfigyelés (Barabás L. 1998). A következő munka a farsangi, a tavaszkezdő és a télközépi dramatikus játékokra szűkíti figyelmét. A rítust ezesetben eseményként definiálva mutatja ki a szokásnak a közösséget újraszervező, a nemi,

¹⁷ Az utóbbi munka a Mentor Kiadó gondozásában.

¹⁸ Itt említjük meg a szerző népismereti írásainak gyűjteményét is: Barabás L. 2000a.

generációs és formális hierarchiáját felvillantó szerepét. Ez a megközelítés nyújt lehetőséget az azonos jelentést, funkciót érvényre juttató kód, valamint a szokások funkcióiban bekövetkező változások érzékeltetésére. Az olvasó számára a kötetrel való megismerkedést a kutató szándékaira, jelenlétére, a kutató jelenlétének következményeire való reflektálás teszi izgalmas kalanddá (Barabás L. 2000). Keszeg Vilmos *Mezőségi hiedelmek* című kötete az erdélyi Mezőség mitikus lényekhez kapcsolódó hiedelmeit elemzi, az egyes hiedelemlényekről szóló narratív szövegek alapján. Az elemzés a mitikus lényekhez kapcsolódó élmények narratív megjelenítésének lehetőségeit és konvencióit, a róluk való beszélés szokásait, módozatait és funkcióit írja le (Keszeg V. 1999). Zakariás Erzsébet kutatási területét Erdővidékre, a XX. század első felére korlátozva tekinti át az asszonyi szerepkör jelentéseit és funkcióit. A nagy mennyiségű, a női szubjektivitást hozó adattár és ennek elemzése teszi láthatóvá a nők számára kirótt feladatokat, a nők megítélését, a deviáns magatartások megítélési formáit (Zakariás E. 2000). Utóbb a széki lakodalom szokáseleminek elemzése (Gráfik I.–Turbéky D. 2000), egy kisváros kézműves hagyományainak leírása (Bíró D. 2000), valamint a Sóvidék vallásos tudatának, a hétköznapiak és a rítusok vallásos cselekvéseinek bemutatása jelent meg a kiadó gondozásában (Madar I. 1998).

A csíkszeredai Pro-Print kiadó két sorozatot állított fel néprajzi-antropológiai kiadványok megjelentetésére. A korábban már említett *Helyzet Könyvek* sorozatcím alatt a KAM teszi közzé kutatási eredményeit. A *Krónika Könyvek* sorozatban látott napvilágot Pozsony Ferenc két szokásmonográfiája,¹⁹ akárcsak Tánzos Vilmos archaikus imagyűjteményei és elemzései (Tánzos V. 1995, 1999, 2000). A kiadó további kiadványai között szerepel két erdélyi szövőasszony pályarajza (Nagy O. 1997a), valamint Móser Zoltánnak az erdélyi kultúrára is gazdagon reflektáló esszéinek gyűjteménye (Móser Z. 1996). Hajdú Farkas-Zoltán a kaláka intézményét elemezve írta le annak típusait, funkcióit és szimbolikus jelentéseit (Hajdú F.-Z. 1993). Csoportos vállalkozásként elkészült tanulmánygyűjtemény szól Homoród vidékének populáris kultúrájáról. A tanulmányok tudatosan érvényesítik a természeti környezetre és az emberre, a társadalomnak és kultúrájának az időben változó, átszerveződő jellegére, az ipar és művészet kapcsolatára való egyidejű ráfigyelést (Cseke P.–Hála J. szerk. 2000). E kiadó terjedelmes munkát jelentetett meg az Udvarhely vidéki székely kapuról (Csörgő B. 1999).

A csíkszeredai Pallas-Akadémia kiadónál látott napvilágot Demény István Pálnak a hősepika kutatásával kapcsolatos korábbi eredményeit²⁰ is magába építő munkája, *A magyar szóbeli hősi epika* (Demény I.P. 1997). A szerző a töredékes magyar epikus hagyományok és a szibériai, majd az európai hőselemek összehasonlító vizsgálata alapján azonosított és rekonstruált több olyan hősepikai szüzsét, amelyek a honfoglaló magyarok körében ismertek voltak, vagy amelyekről későbbi feldolgozások készültek (a nő-, feleségvisszaszerzés, a nemzetség védelméért egyedül hadba szálló hős eleste, a nagyerejű, leleményes hős győzelme; szám szerint 18 feldolgozás). A szerző a történelmi események feldolgozásait nyomon követve állapítja meg, hogy az epikus énekek előadásának, a friss események feldolgozásának a hagyománya a XVI. századig töretlen volt. A történetek orális feldolgozásai (mondák, balladák) mellett a krónika- és történelemírás, a szépirodalom (históriás énekek, széphistóriák), valamint a vizuális megjelenítés (illusztrációk, freskók) tartották felszínen az epikus hagyományt. A szüzsék az eredet- és történelmi tudat átörökítése mellett szerepet kaptak a vallásos életben, az esztétikai célzatú kommunikációban.²¹ A szerzőnek az archaikus (mitikus és epikus) gondolkodás emlékeit őrző motívumokat (a darázs lenyelése, a bika, kerék, láng képében történő viaskodás, világfa, a vízen való átkelés) elemző összehasonlító tanulmányai további kötetben összegyűjtve kerültek kiadásra (Demény I.P. 1999). Zsigmond Győző a világteremtésre, a kozmológiára (Nap, Hold, csillagok, szél, szivárvány) vonatkozó recens és korábbi feljegyzésekben dokumentált szájhagyomány összegyűjtésével és elemzésével kísérelte meg rendszerbe foglalni a népi tudás és az erre épülő mágikus, rituális és

¹⁹ Pozsony F. 1997, 1998a, előbbi németül: 1998.

²⁰ A szerző korábbi munkái közül: Demény I.P. 1981, 1992.

²¹ Demény I.P. hősepikára vonatkozó írásainak gyűjteménye: Demény I.P. 2002.

munkavégzési gyakorlatok egy sajátos területét (Zsigmond Gy. 1999).²² Az évek során háromra szaporodott Balázs Lajos átmeneti rítuselemzéseinek száma. A szerző a rítusok leírására a Van Gennep által kezdeményezett, formalista modellt alapul véve írta le a csíkszentdomokosi keresztelői, lakodalmi és temetési szokáselemeket és szokásfunkciókat. Teljesítménye a szokásmodell értelmezéseként és próbaköveként egyaránt figyelemre méltó. Az elemzés impliciten magában hordoz olyan kérdéseket, mint: az európai keresztény átmeneti rítusokra kidolgozott modell használatával megjeleníthető és megérthető-e a csíkszentdomokosi rítus minden jelentése, a modellálás alkalmas-e konkrét személyek rítusban való részvételének leírására? A formalizáció sematizmusra ösztönző kelepceit a szerzőnek terepismeretével és humánus alapállásával szerencsésen sikerül kikerülnie (Balázs L. 1994, 1995, 1999).²³ Ugyanezen kiadó jelentetett meg néprajzi tanulmányokat a díszkerámiájáról híressé vált Korondról (K. Kovács A. 2000).

A sepsiszentgyörgyi Bon Ami Könyvkiadó elsősorban kisebb lélegzetű, szöveggözlő kiadványokat jelentetett meg. Albert Ernő két munkája gyimesi hiedelmeket és memoratokat (Albert E. 1995, 1995a), Ráduly János tréfás meséket tett közzé (Ráduly J. 1995), Keszeg Vilmos pedig a XX. századi mezőségi jóslási gyakorlatot tekintette át (Keszeg V. 1997).

A székelyudvarhelyi Erdélyi Gondolat Könyvkiadó számban a leggazdagabb könyvmennyiséget jelentette meg. Kiadványai között szerepel Nagy Olga két, a cigány mesemondókkal és az erotikáról való beszélés tabuival, a nemi erkölccsel kapcsolatos gyűjtési tapasztalatait összefoglaló esszéje, a kutatói pályáját áttekintő memoárja és a Féja Gézával folytatott levelezésének gyűjteménye (Nagy O. 1994, 1994a, 1995, 1998). Vöő Gabriella a korábban megjelent romániai magyar közmondások gyűjteményét a szólások impozáns gyűjteményével egészítette ki (Vöő G. 1989, 1999). Mitruy Miklós krasznai „népi elbeszéléseket” tartalmazó gyűjteményt állított össze. Kötetét izgalmassá teszi az a tény, hogy szövegeit a paraszti életforma és mentalitás radikális átfordulásának idején, az 1954-1968 közötti években jegyezte le (Mitruy M. 1999). Ráduly János népköltészeti tanulmányait, Tankó Gyula pedig a gyimesi hagyományos életvitelről és kultúráról szóló írásait gyűjtötte össze (Tankó Gy. 1996, 2001, Ráduly J. 1997). Keszeg Vilmos a XX. századi erdélyi populáris költészet verstípusait tekintette át (Keszeg V. szerk. 1999). Csetri Elek a méhészetéről szóló mágikus-racionális tudást popularizáló méhészkönyveket gyűjtötte össze a XVII–XIX. századból (Csetri E. 2001). Sorozattá duzzadtak a kiadó gondozásában megjelent népi memoárok (Kocsis Rózsi 1997, 2001, György Zs. 1997, Bödör A. 2000, Diószegi A. 2001).

Az 1989 után „újjászülető” Korunk *Népi kultúra az ezredvégen* címmel állított össze tematikus számot.²⁴ A lap radikalizálódó szemléletéhez zárkóztak fel a történeti és szimbolikus antropológiai, társadalomnéprajzi kérdésselvetésre érzékeny fiatalok (Fosztó L. 1995, Lajos K. 1995, Kali K. 1997, Incze É. 1997, Bálint E. 1998). A folyóirat 2003/3-as száma újra néprajzi tematikus (*Korunk hiedelmei–hiedelmek kora*) szám. Hasonló közlési lehetőséget nyújtott a Régió, a Kisebbségkutatás, a Tabula című folyóirat. A Művelődés *Vadrózsák*, a Székelyföld *Aranyág* rovata folyamatosan tart fenn közlési teret az etnográfiai irodalom számára. 1990-től az Ethnographia több szerző tanulmányát tette közzé (Vöő G. 1992a, Rangyák J. ifj. 1993, Rangyák J. V. 1998, Pozsony F. 1993a, Mózes T. 1994, Zsigmond Gy. 1994, Almási I. 1996, Balázs L. 1996., Demény I.P. 1996, Keszeg V. 1996, Kós K. 1998, Nagy J. 1997, Nagy O. 1997b, Péntek J. 1997, Pozsony F. 1997d, Vasas S. 1998, Szalay Z. 1999). Nagyobb figyelmet igényelne annak az irodalomnak az áttekintése, amely a Györffy István Néprajzi Egyesület folyóirata, a Néprajzi Látóhatár hasábjain jelent meg. A lapot jelentőssé tette az, hogy a magyarországi határokon kívül élő szerzők írásait publikálva jelentős forrásanyagot tett hozzáférhetővé a kisebbségben élő magyarság népi kultúrájáról. A romániai szerzők közül a következők neve fordult elő a folyóirat

²² Egyéb, a témáról szóló publikációja: Zsigmond Gy. 2001b.

²³ Az első kötet a Kriterion Könyvkiadó gondozásában jelent meg.

²⁴ IV. évf./3. A szerzők: Zakariás Erzsébet, Tánczos Vilmos, Keszeg Vilmos, Ráduly János, Hajdú Farkas-Zoltán, Köncei Csilla, Nagy Olga, Demény István Pál.

hasábjain: Albert Ernő, Balázs Lajos (Balázs L. 1993a), Becze Márta (Becze M. 2001), Bura László, Borbély Gábor, Dánielisz Endre, Dukrét Géza, Egyed Ákos (Egyed Á. 1994), Faragó József, Fazekas Loránd, Gazda Klára (Gazda K. 2001a), István Lajos, Keszeg Vilmos (Keszeg V. 1992, 2000, 2001), Kós Károly (Kós K. 1996), Kovách Géza, Kómíves Noémi (Kómíves N. 2001), Major Miklós (Major M. 1993), Magyar Etelka, Márton Béla, Nagy Jenő, Nagy Olga, Nagy Ödön, Oláh Sándor (Oláh S. 1996a), Pávai István (Pávai I. 1993a), Pozsony Ferenc (Pozsony F. 2001b), Ráduly János, Suba László (Suba L. 1994), Szabó Judit, Szabó T. Attila (Szabó T.A. 1997), Székely Ferenc, Tánzos Vilmos, Tankó Gyula, Tófalvi Zoltán (Tófalvi Z. 1992), Tüdös S. Kinga (Tüdös S.K. 1997), Vasas Samu, Zsigmond Győző (Zsigmond Gy. 2001a), Zsók Béla.

3. Nagy élményt jelentett a kutatás számára a moldvai magyar települések és a magyar ajkú lakosság felfedezése. Egy évtized leforgása alatt a legtöbb kutató ezen a vidéken fordult meg, s mennyiségileg is a leggazdagabb irodalom innen készült el. A publikációk rövid idő alatt az életforma különböző területeiről datálták a moldvai lakosság kultúrájának archaikus, polgárosodás előtti fázisát, a román kultúrával való érintkezését.²⁵ Több közlemény a szakirodalom, a történeti források és terepmunka alapján vizsgálta a moldvai csángók „eredetét”, identitását, történeti és vallási tudatát, a moldvai magyar etnikum földrajzi szóródását és számát (Benkő L. 1990, Halász P. 1991a, 1995, 1997, Benda K. 1993, Bogdánfalvy J. 1993, Gunda B. 1994, Hőgye I. 1994, Imreh I. 1994, Magyar Z. 1994, Pávai I. é.n., Tánzos V. 1994, é.n., Turai T. é.n., Zsupos Z. 1994a. Újabb kiadásban látott napvilágot: Domokos P.P. 2001). A népballada, a népdal (Faragó J.–Jagamas J. 1955, Kallós Z. 1973, 1974, Domokos M. 1993) és a népművészet (Kós K.–Szentimrei J.–Nagy J.1981) felfedezése után további népdal- és népzene gyűjtések megjelentetésére került sor.²⁶ Kimerítő munka készült az erdélyi és moldvai halottsiratókról és halottas énekekről (Szenik I. 1996). Pozsony Ferenc a klézsei Lőrinc Györgyné Hodorog Luca hagyományos szövegtudását (balladák, dalok, találósok, mesék, szokásleírások) és élménytörténeteit jelentette meg (Pozsony F. 1994). Tánzos Vilmos nevéhez fűződik az archaikus imák gyűjtésének minden moldvai magyar településre való kiterjesztése. A közlések és tanulmányok (Tánzos V. 1994, 1997, 2000a), majd az imaszövegek katalógusának kidolgozása után az imák „életterének” (az imamondás mint vallásos viselkedés, célja, helye, funkciója) és a hagyományozás folyamatának leírását készítette el. Ez a munka az imádságok képi egységeinek (képeinek), szintaktikai sorokba, azaz szövegegységekbe való szerveződésének számbavételével, a „szimbolikus képek rendszerének a megalkotására” tett kísérlettel folytatódott.²⁷ Az évek során leírás készült az imamondásról (Mohay T. 1994, Tekei E. 1994, Harangozó I. 1998), és a vallásos életről, ezen belül a Csíksomlyóra való búcsújárásról (Barna G. 1993, Gazda E.–Benedek H.E. 1997, Pozsony F.1997a, 1997b), a hejgetésről (Demény I.P. 1994, 2001), a kecskemaszkos játékokról (Halász P. 1992), a kalendáris szokásokról²⁸, a terhességhez és szüléshez kötődő hagyományokról (Nagy J.T. 1994, Benedek H. E. 1997), a lakodalomról (Csoma G. 1994, Seres A. 1994a, Kós K. 1997), a halálhoz és halotthoz kapcsolódó képzetekről és a temetési szokásszerkezetről (Virt I. 1991, 1994, 2001, Mohay T. 1997, Nyisztor T. 1997, 1997a), a szerelmi varázslásokról (Csoma G. 1991), a mágikus gyógyításról és rontásról (Halászné Zelnik K. 1993, Csoma G. 2000), a mágikus erejű személyekről (Seres A. 1994), a hiedelmekről (Pávai I. 1994), az egyházi jövedelmekről (Halász P. 1991), Lakatos Demeter költőről (Domokos P. 2000), írott szövegekről (Csoma 1994, Kós 1994), a népzeneről (Pávai I. 1993, Bálint Zs. 1994, Balogh S. 2001), a táncról (Pávai I. 1994, Péterbencze A. 1994), a díszítőmotívumokról (Gazdáné Olosz E. 2001). Forrai Ibolya három személy élettörténetét publikálta (Forrai I. 1994). Az

²⁵ A „csángókutatás” eredményeit és feladatait Halász Péter tekintette át 1994-ben: Halász P. 1994.

²⁶ Domokos Pál Péter–Rajecy Benjamin 1991, Seres A.–Szabó Cs. é.n. Hasonlóképp: Kríza I. 1994. Saját gyűjtéséből és mások publikációiból válogatott folklórszövegeket (ima, monda, sirató, ráolvasás, népdal) tesz közzé Harangozó I. 2001.

²⁷ Munkái: Tánzos V. 1995, 1999, 2000.

²⁸ Nyisztor T. 1994, Pozsony F. 1994a, 1997c, Faragó J. 1997, Fazekas M.I. 1997, Olosz K. 1997. Pozsony csángó vonatkozású tanulmányait is tartalmazza: Pozsony F. 2000.

életmód, a munkavégzés és a tárgyi kultúra sajátosságairól szóló tanulmányok kitérnek a gazdálkodás (Benedek H. J. 1997), a teherhordás (Halász P. 1996), a halászat (Fábián M. 1991., Szabó F. 1993), a táplálékkészítés és a táplálkozás (Nyisztor T. 1994, 1999, Zakariás E. 1997), a gyapjúfestés (Kobzos Kis T. 1999), a növénytermesztés és –ismeret (Benedek H. E. 1997a, Pálfalvi P. 1997) elemeire. Külön csoportba tartoznak a számban szerényebb, a moldvai magyarság erkölcsi értékrendjére vonatkozó kutatások (Kotics J. 1997). A moldvai magyarok nyelvének archaikus jellege, valamint a nyelvválasztás és nyelvhasználat sajátos stratégiai miatt több leíró nyelvi és szociolingvisztikai felmérés is készült (Bálint E.–Bodó Cs. é.n., Murádin L. 1994, 1995). Utóbb tanulmányok készültek a moldvai magyarok mobilitásáról, kapcsolatépítési stratégiáiról (Balázs L. é.n., Laczkó M. é.n., Pálffy Z. 1997, Tasnádi E. é.n., Vincze G. é.n.). A moldvai magyarokról szóló irodalom felduzzadása tette szükségessé néhány tematikus kötet (Harangozó I. szerk. 2001, Péterbenze A. szerk. 1993, Pozsony F. szerk. é.n., Viga Gy. szerk. 1994), illetve egy bibliográfiai áttekintő (Halász P. 1996) megjelentetését.

A fenti felsorolásból figyelmet követel Virt Istvánnak a temetési szokásokról írott könyve, a gyűjtői élményeknek az elemzésbe való beépítésével, a kérdésnek a halál–temetés körének intim területeire való ráterjesztésével, a gyűjtött vallomások és közlések impozáns mennyiségének közlésével. A szerző strukturális szempontot követve tekinti át az emberi élet fordulatát (a halál beállta, a holttest felkészítése, eltávolítása, a halottra való emlékezés, a halottakkal való kapcsolattartás) (Virt I. 2001). Demény István Pál a szabófalvi hejgetés és a száz évvel korábbi lejegyzés szövegeit elemezve vonja le a következtetést, miszerint a hejgetés mágikus-rituális viselkedés, s bár a szövegek nem vezethetők vissza a samanizmusra, a rítus a magyarság kultúrájában honfoglalás előtti (Demény I.P. 2001). Pávai István a moldvai népzene több szempontú leírását készítette el. E szempontok között szerepel a tánckísérő hangszerek, a tánczenei kíséret típusok, a táncdallamok, az előadók és a közönség bemutatása (Pávai I. 1993).

A román–magyar együttélés és kulturális kölcsönhatás vizsgálatára több szakmai rendezvény alkalmával került sor. A KJNT szervezte a kolozsvári Babes–Bolyai Tudományegyetem, a Bukaresti Tudományegyetem és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem diákjai és tanárai számára azt a kutatótábort, amely 1996–1998 között az együttélés stratégiáit kutatta egy háromszéki hárometnikumú faluban. Az eredményeket közlő román nyelvű kötet több érdekes következtetést tartalmaz (Pozsony F.–Anghel R.G. szerk. 1999). Több tanulmány bizonyítja, hogy a hosszas együttélés ellenére az egyes etnikumok szimbolikus határokkal zárnak egymástól. Miközben a magyar–román vegyesházasságok aránya évtizedeken keresztül 4–5% körül van, a cigány féllal kötött házasság máig megengedhetetlennek minősül (Mirk Szidónia, Kotics József, R.G. Anghel). A kötet két tanulmánya (V. M. Anăstăsoaie, Pozsony Ferenc) elemzi az etnikai elhatárolódásnak és identitásszervezésnek történelmi múltat, a származástudatot felhasználó szimbolikus gesztusait és rítusait. További két tanulmány pedig a román–magyar nyelvi kapcsolatokat (Máthé Dénes), illetve a társalgás nyelvének megválasztásában érvényesülő opciókat és konszenzusokat tekinti át (Keszeg Vilmos). A vegyes etnikumú közösség életét nagymértékben meghatározza a gazdasági erőforrásokért (szántóföld, legelő, állatállomány) folyó kompetíció. A fölöttük való osztozkodás jelenlegi állapota a következő. A magyar gazdaságok nagyobb szántóval és legelővel rendelkeznek, a családtagok száma viszont kevesebb és átlagéletkoruk magasabb, házaik régiebbek. A román családok nagyobb juh-, és tehénállománnyal, több szekérral rendelkeznek. A cigányok nagyobb demográfiai tökével rendelkeznek, házaik nagyobb része 1945 után épült (M. Palada). A Körös-völgyben zajló kutatások eredményei rendre szintén napvilágot látnak (Örsi J. 1997).

Bukarestben került sor azokra a kétnyelvű, *Szokás és erkölcs*, valamint *népi mesterség, népművészet* témájú konferenciára, amelyeknek előadásai 1999-ben és 2002-ben láttak napvilágot (Zsigmond Gy. szerk. 1999, 2002). A tanulmányok a társadalmi kontroll szimbolikus formáit (charivari, hegybekiáltás, kolindálás), alkalmait (átmenti rítusok, kalendáris ünnepek), az ellenőrzés és büntetés alá vont státusokat és devianciákat (a házaselet normasértései, vénlányok, vénlegények, a női életkorokhoz adekvát viselkedés) tekintették át. Bár az előadások nagyobb része valójában

vagy román vagy magyar források és adatok értelmezésére vállalkozott,²⁹ a konferencia és a tanulmánygyűjtemény implicit szándéka az azonos funkciójú román és magyar rítusok és attitűdök hasonlóságának, eltéréseinek és kölcsönhatásának láttatása.

A román–magyar kultúra egyes etnikus specifikumainak elkülönítését, illetve a két kultúra kapcsolataiban érvényesülő általánosabb tendenciák áttekintését tette lehetővé a miskolci Hermann Ottó Múzeum és a Miskolci Egyetem Művelődéstörténeti és Muzeológiai Tanszéke szervezésében 1995-ben lezajlott konferencia.³⁰ Ez alkalommal Faragó József a román és a magyar népballadák nemzeti jellegét, Péntek János a magyar–román nyelvi kölcsönhatásokat, Pozsony Ferenc a moldvai csángó falvakban zajló akkulturációs folyamat okait és formáit, Keszeg Vilmos pedig a román vallásos-mitikus sajátosságoknak a magyar mentalitásba és fogyasztói gyakorlatba való beépülését tekintette át.

A békéscsabai Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia IV–VI. kiadása, akárcsak néhány folyóirat tematikus száma szintén ösztönzően hatott az interetnikus események és kapcsolatok elemzésére és értelmezésére. Néhány tanulmány az etnikus kapcsolatok történeti forrásait tárta fel. Dánielisz Endre Erdélyi József költészetének a magyar–román együttélésre utaló motívumait gyűjtötte össze (Dánielisz E. 1995). Vöő Gabriella a XIX. századi magyar elitnek a román populáris kultúra irányába való tájékozódását mutatta be Kiss Károly életműve alapján (Vöő G. 1991). Szenik Ilona egy moldvai dallam román párhuzamait válogatta össze, valamint az erdélyi román, magyar és szász siratórepertoár közös dallamtípusait azonosította (Szenik I. 1995, 1999). Pozsony Ferenc a román kolindák és a magyar karácsonyi énekek motívumegyezéseit mutatta ki (Pozsony F. 2000a). Faragó József egy tanulmányában a Mihai Eminescu román népköltési gyűjteményében szereplő magyar kölcsönszavakat vette számba, egyszer pedig Baba Dochia mondájának magyar változatait (Faragó J. 1992, 1994a).

A hiedelemvizsgálat több publikációban időzött el az ortodox pópa által az erdélyi magyar lakosságnak nyújtott vallásos és mágikus szolgáltatásainál. Egy publikáció kísérletet tett a pópa alakja köré szövődő narratívumoknak a magyar hiedelemszövegek közé integrálására (Keszeg V. 1996). Komáromi Tünde a román pap gyógyító, Czégényi Dóra pedig gyógyító, tágabban pedig mediátori szerepéről készített elemzést (Komáromi T. 1996, Czégényi D. 1999), Balázs Lajos Manole Mester és Kőműves Kelemen balladájának párhuzamos elemzését végezte el (Balázs L. 1999a). Módszerességük és forrásértékük tekintetében egyedülállóak Demény István Pálnak és Gazda Klárának az archaikus román szemléletre ráfigyelő tanulmányai (Demény I.P. 1999a, 1999b, 2001a, Gazda K. 2001b).

Néhány elemzés a román–magyar konfliktusoknak az emlékezetben élő emlékét, az emlékezés diszkreditáló funkcióit, a nemzeti sztereotípiák és előítéletek újratermelésében, állandósításában játszott szerepét vizsgálja. Az emlékezési gyakorlat, az emlékek rituális externalizációja a hivatalos román történelem által eliminált, a lokális és regionális közösségek életét meghatározó események emlékének birtokbavételét valósítják meg. Benkő Levente az 1944. szeptember 26-i magyarellenes pogrom előzményeit és lezajlását követi végig orális források alapján (Benkő L. 1995). Oláh Sándor egyik tanulmánya az 1940-es bécsi döntés nyomán Homoródalmáson előállt vallási etnikai feszültségek okait tekinti át (Oláh S. 1993). Keszeg Vilmos az aranyosszéki lokális és családi emlékezetnek az 1930-40-es évek traumáira vonatkozó szövegeit tette közzé (Keszeg V. 2001). Tófalvi Zoltán a román diktatúra utáni, 1990-es marosvásárhelyi interetnikus konfliktus orális és írott reprezentációit tekintette át (Tófalvi Z. 1995). Gazda József grandiózus koncepcióval és szélesebb terepen gyűjtött interjúszövegeket „a szétszabdalt magyarság XX. századi sorstörténetéhez” (Gazda J. 1997).

A KAM (Regionális és Antropológiai Kutatások Központja) a székelyföldi régió együttélési stratégiáinak vizsgálatára kezdeményezett kutatási programot. A kutatás részeredményei

²⁹ A konferencia előadói: Kotics József, Balázs Lajos, Pozsony Ferenc, Zsigmond Győző, Angelescu Silviu, Zane Rodica, Ofrim Lucia.

³⁰ A konferencia előadásait tartalmazó kötet: Katona J.–Viga Gy. szerk. 1996.

folyóiratokban és kötetekben jelentek meg,³¹ a kutatás eredményeinek szintézise pedig kötetben látott napvilágot (Bodó J. szerk. 1996a). Zsók Béla a Déva-telepre költözött székelyeknek a környékbeli román lakossággal kialakított kapcsolatait mutatta be (Zsók B. 1994). Ugyancsak huzamosabbnak bizonyultak azok a kutatások, amelyek a moldvai csángók kultúráját román részről ért hatásokat kívánták feltárni. Keményffy Róbert két kötetben tette közzé vegyeslakosságú falvakban végzett etno-kulturgeográfiai kutatásainak eredményeit (1994, 2003).

A harmadik erdélyi „rend”, a szászság irányában évtizedeken keresztül szórványos volt az etnográfia érdeklődése.³² A helyzet a vizsgált időszakban sem változott jelentősen.³³ Kevés, de ennek ellenére fontos eredmény született ezen a területen. Pozsony Ferenc a szászok jeles napi szokásainak monografikus áttekintését készítette el. Szintézise a szakirodalom és a terep alapos ismeretére épül. Elemzésében morfológiai és funkcionalista szempontok részesülnek előnyben. Külön fejezet mutatja be azokat a lokális szociális szerveződéseket (szomszédságok, legény-, leány- és asszonyegyletek), amelyek a szertartások előkészítését és levezetését biztosították (Pozsony F. 1997).³⁴ A társadalomnéprajzi és komparatiztikai szemlélet alkalmazásával Hajdú Farkas-Zoltán a segítségnyújtás két erdélyi intézményének, a székely kaláka és a szász Nachbarschaft funkcionális hasonlóságait elemezte (Hajdú F.-Z. 2001). Szintén Hajdú állította össze azt az „olvasókönyvet”, amely az erdélyi szászok múltjára (törökvész, parasztháború), vallásos életére, településszerkezetére, XX. századi történetének alakulására vonatkozó történeti irodalmat, valamint népköltési és szépirodalmi szövegeket tartalmaz (Hajdú F.-Z. szerk. 1994). Balogh F. András több évszázad szász irodalmában követi végig a magyarság-imázs alakulását. Megállapítása, hogy a XVI. században állandósult pozitív kép az 1930-as évektől válik ellentmondásossá. Majd 1960-tól a magyarságkép leépülése következik be (Balogh F.A. 1996).

Az 1990-es évektől a kutatások új célpontjává a cigányok váltak. A kutatók közül többen is ekkor számolhattak be a magyar településeken megtelepedett cigányok folklórhagyományainak archaikus voltáról. A gyűjtés az archaikumot a mesemondás és a balladaéneklés területéről dokumentálta. Nagy Olga korábbi meseelemzése után ekkori munkáiban beszélhetett arról, hogy a Mezőségen a XX. században a felnőttek életében is funkcionális mesemondás valójában a cigány közösségek sajátossága.³⁵ Albert Ernő háromszéki cigányoktól gyűjtött népdalokat és balladákat tett közzé. (Albert 1998) Ugyanakkor terjedelmes élménybeszámolót tett közzé a cigányközösségekben tett látogatásairól.³⁶ Faragó József ismételten visszatért a népballadáknak a cigány halottvirasztás szertartásába való beépüléséhez, ritualizálódásához.³⁷ Szabó Judit a cigányoknak egy magyar-román vegyeslakosságú közösség társadalmába való integrálódását (Szabó J. 1993), Pozsony Ferenc pedig a háromszéki cigányok vallási opcióját és hitéletét mutatta be (Pozsony F. 1993). E kutatások beletorkolltak egy többé-kevésbé egybehangolt kutatási programba, amely az európai cigányság életformájának, mentalitásának és identitásának leírását egyrészt történeti, másrészt inter- és intraetnikus dimenzióban kísérli meg (Prónai Cs. szerk. 2000). Talán nem korai és nem elhamarkodott e folyamat és az európai elit Kelet, majd a feudális parasztság felé fordulásának hasonlóságait és következményeit felvillantani. E kutatások újrarajzolták a kutatási terep határait, az Erdély-központúságot a teljes romániai terület³⁸ és a környező országok felé tágítva. A szakmai

³¹ Bodó J. 1996, Oláh S. 1998, Herrmann G. M. 1999 a székelyföldi románság történetéről közöl tanulmányokat.

³² A korábbi időből főként Nagy Jenő összehasonlító viseletmorfológiai tanulmányai említhetők. Utóbb: Nagy J. 1997.

³³ Itt jelezzük a téma rövid lélegzetű két jelzését: Pozsony F. 1995, Schenk A. 1995. Borbély Éva egy szász település lakosságának kicserélődését követi nyomon: Borbély É. 2000.

³⁴ Német nyelvű kiadása: Pozsony F. 1998.

³⁵ Nagy O. 1992, 1993, 1997. Dávid Gyula meséinek közlése után ekkor került kiadásra Cifra János meserepertórium, valamint Nagy Olga mezőségi és kalotaszegi cigány közösségekben gyűjtött meséinek egy gazdagabb korpusza. Nagy O. 1988, 1996, 1998a.

³⁶ Nagy O. 1994. Utóbb Albert Ernő tett közzé cigány népköltészetet, a cigányokra vonatkozó levéltári adatokkal. Albert E. 2000.

³⁷ Faragó J. 1994. A ballada funkcióját Erdély cigány közösségeiben ért változást legelőbb Ráduly János jelezte. Ráduly J. 1975, 1978. Később Pozsony F. 1984. L. még Faragó J. 1993.

³⁸ Ilyen jellegű kutatás tanulságairól számol be a Kovalcsik K.–Boros L. szerzőpáros. Kovalcsik K.–Boros L. 2000.

csoportosulásokban különböző országok kutatói, több tudományág képviselői találkoztak. A kutatások új megfigyelési technikák és értelmezési stratégiák érvényesítését tették lehetővé. A társadalomkutatás politikai és szociális gondolkodással és magatartással, a cigányság emancipálásának szándékával társult.³⁹ Az erdélyi cigánykutatások eredményeit Pozsony Ferenc foglalta össze.⁴⁰ Ezek az eredmények organikusan kapcsolódnak az erdélyi cigányok kutatásának irodalmához (Zsupos Z. 1993, 1994, 1996, Vécsey K. 1995).

Az erdélyi etnikumok kutatásába épülnek be az örmények történetére és kultúrájára összpontosító szórványos kutatások és publikációk.⁴¹ Kisbán Eszter monografikus igényrel az örmény etnikum specifikus ételtípusait tekintette át (Kisbán E. 1992).

Tematikus kutatásoknak tulajdoníthatóan látható módon a kultúra leíró elemzése helyett előtérbe került a kultúrának a megválasztás és használat motivációi, az identitásépítés felőli megközelítése (Bodó J. 1991, Bíró A. Z. 1992, Feischmidt M. 1994, Magyar-Vincze E. 1997, Veres V. 1997).⁴² Több rendezvény gyűjtötte össze a szakembereket a szórvány fogalmának definiálása, eseteinek és következményeinek áttekintése végett.⁴³ Néhány kiadvány történeti és szociokulturális csoportok, hadifoglyok, munkaszolgálatosok (Zsigmond F. 1995, Ferencz I. szerk. 1997), az erdélyi arisztokrácia,⁴⁴ lelkészek (Becze M.–Keszeg V. szerk. 2001), iparosok (Dánielisz E. 1993), kulákok (Kristó T. 1999, Oláh S. 2001), a hegyi tanyák lakóinak (Báth J. szerk. 1998) sajátos kollektív életvilágát és életpályáját tette hozzáférhetővé. Az évek során felerősödött a múltat, a megélt élményeket az emlékek és az emlékezés keretein belül reprezentáló interjú- és emlékiratszövegek iránti érdeklődés. Tamási Gáspárnak a sort nyitó, 1970-ben megjelent emlékiratát az 1980–1990-es években további élettörténetek követték (Forrai I. 1994, Albert E. 1995a, Zsigmond E. 1995, György Zs. 1997, Fazekas F. 1998, Bödör A. 2000, Diószegi A. 2001).

4. Ezekben az években további erőfeszítések történtek az esztétikai célzatú hagyományos szövegek, népmesék (Nagy O. 1988, 1996, 1998a, Zsók B. 1993, Ráduly J. 1995, Fábrián I. 2001, Kakas Z. 2001, Asztalos 1998, 2001, Kovács Ferenc 1995, 1997, Apácai Bölöni 1997, Albert Ernő 1999, Asztalos 1997, 2000), mondák (Faragó–Fábrián 1995), népdalok (Zsók B. 1995, Demény P. 1998, Seres A.–Szabó Cs. é.n), népballadák (Kallós Z. 1996, Faragó J. 1998), találósok (Ráduly J. 1990, Fábrián I. 1999), proverbiumok (Vöö G. 1999) közzétételére. E szövegtípusok mellett az érdeklődés terébe került a vőfélyköltészet (Fazekas Zs. 2000), a betlehemes játékok dramatikus szövege (Nagy I. 2001), a halottsírató (Szenik I. 1996, 1999), a verses levél (Albert E. 1999), a felirat és a firka (Márton B. 1999, Emődi J. 2001). Rövid idő alatt a kutatás impozáns mennyiségű archaikus imát tárt fel (Harangozó I. 1992, Tánczos V. 1994, 1995, 2000, Mohay T. 1994, Tekei E. 1994). Eredményesnek bizonyult a Nagy Olga szorgalmazta élménytörténet gyűjtés (Vöö G. 2000). Szükségesnek tartjuk külön is említeni Demény István Pál halála után kötetbe szerkesztett népdal-tanulmányait. A szerző olyan, a folklorzstika számára kimeríthetetlennek bizonyult kérdésekhez közelít, mint a népdalok katalogizálása, rendszerezése, a párhuzamos képszerkesztés, a szerelmi dalok szimbólumrendszere (Demény I.P. 2002). Örvedetes módon Zsigmond Győző politikai viccek összegyűjtésére vállalkozott (Zsigmond Gy. 1997), Keszeg Vilmos a rémhírekről tett közzé

³⁹ A cigányság „felfedezése” az etnográfia és antropológia körén kívül is megtörtént. Sor került a cigányok történetének, nyelvstanának, nyelvjárásainak, európai kapcsolatainak összefoglalására.

⁴⁰ Pozsony F. 2001. Itt külön is említést teszünk Fosztó László és Oláh Sándor tanulmányáról (Oláh S. 1996, Fosztó L.1997), a Korunk című folyóirat *A mi niggerjeink* tematikus számáról (III. folyam X. évfolyam, 1999/9.), valamint a *Művelődés* cigány tematikus összeállításáról (LIII.évfolyam, 2000/1).

⁴¹ A BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszékén két szakdolgozat készült ebben a témakörben. A szerzők Kali Kinga és Péter Emese. Továbbá: Garda D. 1995, Kali K. 1997 és Olosz K. 1998.

⁴² Itt említjük meg Major Miklós „népi tájtudat-vizsgálatát”: Major M. 1994

⁴³ 1999-ben jelent meg egy, 1942-1944 között az erdélyi szórványtelepüléseken végzett családösszeírás kiértékelése. Tóth P.P. 1999. A XX. századi vallásos szórvány állapotáról: Vetési L. 2001.

⁴⁴ Teleki É. 1995. L. még Tüdös S. említett köteteit: 1998, 2001. A Korunk 2002/12-es száma tematikus összeállítás az arisztokrácia sorsával kapcsolatos írásokból.

rövid közleményt (Keszeg 1991), Duka János kötetnyi rátótiádát publikált (Duka 1995). A beszélési szokások és az írásszokások vizsgálata során Keszeg Vilmos olyan szövegtípusokat elemzett, mint az emlékversek, a templomi gombiratok, a gyászjelentő lapok, a halottbúcsúztató versek, a populáris versek, a paraszti levelek (Keszeg V. 1991a, 1996a, 1999a, 2000, 2000a). Esetelemzések készültek az életteret alkotó tárgypopulációkba épülő írott szövegekről (Keszeg V. 1998, Becze M. 2001). A műfajiságról, a kötött formájú szövegek áthagyományozásáról a beszélési szokások és beszédmódok vizsgálatára tevődött át a hangsúly további tanulmányokban is (Nagy O. 1990, Oláh S. 1996a, Kőmíves N. 2001). Keszeg Vilmos a történetmondás helyzetéről és finalitásáról több tanulmányban foglalta össze következtetéseit (Keszeg V. 2002). Ugyanezen a vonalon haladt előre a humor kutatása is. A Vöő Gabriella kommunikációelméleti és szövegmodellálási elveket követő kötete (Vöő G. 1981) által megnyitott mezőben egymást követték a székelyekről szóló anekdotákat, egy székely tréfamester repertóriumát, majd a romániai politikai vicceket (Zsigmond Gy. 1997, 2001) és a székelyekről szóló rátótiádákat (Duka J. 1995) közlő kötetek. Bíró Zoltán pedig azokat az aszimmetrikus „tréfás nyelvi kapcsolatokat” írta le, amelyekben „egyik félnek megengedik, sőt, gyakran elvárják tőle, hogy ugrassa vagy gúnyolja a másikat, s ez utóbbitól viszont azt várják el, hogy ne sértődjék meg.” (Bíró A. Z. 1997, 11.) Egy tanulmány a történeti narratívumok és az identitástudat összefüggését elemezte (Turai T. é.n).

A rítusok, szokások kutatása nagy mennyiségű szokásváltozatot adatolt mind a kalendáris szokások (Halász P. 1992, Balázs L. 1993a, Barabás L. 1994, 2000, 2000a, Demény I.P. 1994, 2001, Gergely K. 1994, Pozsony F. 1994a, 1997, 1997c, 1998a, 2000, Faragó J. 1996, 1997, Lajos K. 1995, Fazakas M.I. 1997, Mitruły M. 1998, Nyisztor T. 1997a, Székely F. 1999, Borbély É. 2001), mind az átmeneti rítusok területéről.⁴⁵ A leírásokban és elemzésekben a modellálás mellett előtérbe került a szokás társadalmi funkcióinak (Barabás 1994, Kotics J. 1997, Kali K. 1997, Zsigmond Gy. szerk. 1999), a szokás és világkép összefüggésének feltárása (Benedek H. E. 1998), valamint a politikai rítusok nyelvének értelmezése (Incze É. 1997, Bodó J. szerk. 1998).

Folyamatosan történt a népdalok, a népzene (Almási I. 1991, Pávai I. 1993, 1993a, Bálint Zs. 1994, Szalay Z. 1996, 1999, Demény P. 1998, Szenik I. 1999, Balogh S. 2001, Juhász Z. 1999) és a néptánc (Olsvainé Tamás M. 1991, Könczei Cs. 1993, Virágvölgyi M. 1993, Péterbencze A. 1994, Könczei Cs. 2000) kutatása. E kutatásokban előtérbe kerültek az éneklési és táncalkalmakra, a táncoló társadalomra, a táncrea mint tágabb szövegbe illeszkedő textusra reflektáló szempontok (Tamás M. 2001, Tankó Gyula–Pálfy Gyula 1992/1993, Dánielisz 1993).

„A romániai magyar néprajzkutatás döntően népművészet-központú” – állapítja meg Gazda Klára a népművészet kutatásának hagyományait és eredményeit áttekintő írásában (Gazda K. 2001, 83). Itt állítja össze a vizsgálati szempontoknak azt a rendszerét, amelyek együttes érvényesítése szükséges az esztétikai értékű tárgyak leírására (természeti környezet, társadalmi tényezők, szomszéd népek hatása, mentális tényezők, a tárgyat készítő és használó társadalom; anyag, technika, forma, funkció, díszítmény) (Gazda K. 2001). Minthogy frissen megjelent írása felment a népművészetre vonatkozó irodalom áttekintése alól, csupán néhány címszóval jelezzük ennek az irodalomnak az érdeklődési köreit. Gazda Klára több tanulmánya következetesen érvényesített szemiotikai szemlélettel tett kísérletet a díszítőmotívumok rendszerezésére, jelentéseik és funkcióik körülhatárolására (Gazda K. 1998, 1998a, 2000, 2000a). A történeti források és a terepmunka gazdag adattárát összefoglalva készült el a székely népviseletről írott összefoglaló tanulmánya (Gazda 1998b, Gazda K.–Haáz S. 1998). Az évek során olyan munkák születtek, amelyek lokális vagy regionális közösségek népművészetét mutatják be (Haáz F.R. 1994, Újváriné Kerékgyártó A. 1999, K.Kovács A. 2000, Mihály J. szerk. 2001), valamint elemzések készültek a népművészet egy-egy ágáról: a kerámiáról (Pozsony F. 1993a, Mózes T. 1994, Rangyák J. ifj. 1993, Tófalvi Z. 1992, 1996, *Centre de olari...* 1997–1998, Rangyák J. V. 1998, Farkas I. 1999), a festett bútorról

⁴⁵ Az átmeneti rítusok kutatásáról Balázs Lajos közölt összefoglalást: Balázs L. 2001. Virt I. 1991, 2001, Nagy Ö. 1992, Balázs L. 1993, 1994, 1995, 1999, Küllös I. szerk. 1995, Tankó Gy. 1996, 2001, Mohay T. 1997, Nyisztor T. 1997, Gráfik I.–Turbéky D. 2000, Gergely K. 2000.

(Kardalus J. 1995), az írott tojásról (Kovács D. 1994, Nyisztor T. 1994, Antalné Tankó M. 1999), a székelykapuról (Veres P. 1991., Csergő B. 1999, Kovács P. 2000), a fafaragásról (Márton 2002), a viseletről (Haáz F.R.–Haáz S. 1993), az úri hímzésekről (Szöcsné Gazda E. 2000), a temetők művészetéről (Balassa I. 1992), a népi építészet művészi megoldásairól (Vargha L. 1997, Balassa M.I.–Cseri M. szerk. 1999, Biró G. 1999).

A vallási élet kutatása – a szinte teljesen hiányzó előzmények után – különböző utakon lendült előre. A már említett archaikus imarepertóriumok mellett rendre a kutatás tárgyává váltak a vallásos ünnepek és az átmeneti rítusok laikus és templomi szokásai és szövegei (betlehemes, kántálás) (Nagy Ö. 1992, Mitruely M. 1996, Pozsony F. 2000, Nagy I. 2001 stb.), a vallásos életben szerepet játszó rituális tárgyak (ikonok, keresztek, házioltárok) (Pozsony F. 1997a, Kós K. 1994c, Zakariás E. 1994). Több tanulmány elemezte a csíksomlyói búcsújárás szerveződését, térszerkezetét, funkcióit (Gazda E.–Benedek H.E. 1997, Pozsony F. 1997a, 1997b). Forráskiadvány készült a Küküllői Református Egyházmegye gyülekezeti életéről és vallási szokásairól, amely áttekinti az egyházmegye történetét, az oktatási–iskolai viszonyokat, az egyházi fegyelmzés formáit, az átmeneti rítusok vallásos epizódjait (Küllős I. szerk. 1995). Két településcsoport vallásos életéről átfogó szintézis látott napvilágot (Székely L. 1997, Madar I. 1998). Több tanulmány készült az egyháznak a morális életet, az együttélést szabályozó szerepéről (Barabás L. 1994, Szöcsné Gazda E. 2001), valamint vallás és etnikus identitás összefüggéséről (Pozsony F. 1993, Magyar Z. 1994).

A népi vallásossággal gyakran egybefonódó hiedelmek kutatásában két vonal erősödött fel (Kakas Z. 1991, Keszeg V. 1991, 1996, 1997, 1999, 2001b, Pávai I. 1994, Seres A. 1994, Albert E. 1995, Komáromi T. 1996, 1999, 2001, Csögör E. 1998, Gagy J. 1998, Csoma G. 2000). Egyik oldalon a hiedelem szövegben való megjelenítésének vizsgálata, a szövegek feltárása és rendszerezése történik.⁴⁶ A másik oldalon a hiedelemnek az együttélésben, a marginalizációban, a konfliktusok megoldásában, szociális helyzetek értelmezésében játszott szerepe hangsúlyozódik ki. Gagy József több tanulmányban mutatja ki a jósok, rejtezők, szentasszonyok mediátor szerepét székelyföldi helyi társadalmakban (Gagy J. 1998).⁴⁷ Egy utóbbi tanulmánykötet a hiedelemről való beszélés, akár csak a hiedelemcselekvésekhez való folyamodás individuális és közösségi motivációit tekinti át.⁴⁸ Pócs Éva irányításával két csíki falu mai hiedelmeinek vizsgálatára került sor (Pócs 2001). Szintén örvendetesnek nevezhető Küküllő, Kolozs, Maros-Torda, Szatmár, Szilágy, Szolnok-Doboka, Torda–Aranyos, Udvarhely vármegye, Nagybánya boszorkánypereinek közzététele (Bessenyei szerk. é.n., Kiss A.–Pál–Antal S. szerk. é.n., Balogh B. szerk. 2003). Érdekes kísérletnek bizonyult a Di Francesco–Quarantotto szerzőpárosnak a garabonciás motívuma szépirodalmi előfordulásaiával kapcsolatos vizsgálata (Di Francesco–Quarantotto 2002).

A környező természetre vonatkozó népi tudás, a népi növényhasználat vizsgálatának szempontjait Péntek János és Szabó Attila alapozta meg az 1970-80-as években közzétett publikációkban.⁴⁹ A vizsgált időszakban további tanulmányok haladtak előre ezen a csapáson.⁵⁰ E kutatások gyakran kapcsolódnak össze a népi gyógyítás empirikus eljárásainak rendszerezésével (Csergő B. 1992). Külön említést érdemelnek Zsigmond Győző mélyfúrásokkal kiegészülő, a magyar nyelvterület egészére kiterjedő etnomikológiai kutatásai (Zsigmond Gy. 1994a, 2000). Szintén szembevetendő a térszerkezet és térhasználat hagyományai és gyakorlata kutatásának előretörése (Biró Z. et alii 1991, Oláh S. 1991, Bodó J. szerk. 1998, 2000, Péntek J. 1997).

Gazda József 103 mesterségről való tudásból állította össze a „falusi tudás könyvét” (Gazda J. 1993). Tanulmányok készültek a tévesítés előtti gazdálkodás (Balogh B.–Fülemile Á. 2001), a

⁴⁶ Kiss András történeti források feljegyzéseit elemzte: Kiss A. 1994, 1997, 1998. Hasonló elemzés: Bokor Zs. 1999.

⁴⁷ A jóslásról még: Turai T. 1999, Demény I. P. 2001b.

⁴⁸ A kötet szerzői: Nagy Magdolna, Bartha-Balog Emese, Balássy Enikő, Komáromi Tünde, Czégényi Dóra. Lásd: Czégényi D.–Keszeg V. szerk. 2001.

⁴⁹ Főként: Péntek J. 1976, Péntek J.–Szabó A. 1985.

⁵⁰ A KJNT etnobotanika témájú konferenciájának előadásai: a KJNT Évkönyve 3, 1995, valamint Benedek H. E. 1997a, Szabó T. A. 1997, Kobzos Kiss T. 1999, Gub J. 1996, 2001.

földművelés (Molnár I. 1991, Kós K. 1994b, 1999), a szőlőtermesztés és borászat,⁵¹ a famegmunkálás (Balácsi D. 1991), a taplófeldolgozás (Tófalvi Z. 1992a), a tutajozás (Albert E. 1991), a szekeresség (Albert E. 1991, Suba L. 1994), a kézművesség (Bíró D. 2000), a vásártartás (Major M. 2001) struktúráiról, technológiájáról és társadalmi kontextusáról. Újabb történeti adatok kerültek kiadásra a birtokközösségek működését, a havas, az erdő használatát illetően (Barabás J. 1991, U. Kerékgyártó A. 1992).

A társadalomnéprajzi kutatások kezdete szorosan összekapcsolódott az erdélyi társadalom rendi tagolódását, a lokális és vármegyei társadalom törvénykezési szokásait vizsgáló történelemtudománnyal (Garda D. 1994, Egyed Á. 1994, Imreh I. 1994, Imreh I. közlése 1994, Imreh I.–Pataki J. 1992). Az utóbbi években e kutatások az együttélési modellek, stratégiák és konfliktusok, az identitások szimbolikus kifejeződését, társadalmi-gazdasági folyamatok (migráció, elszegényedés, turizmus) tették vizsgálat tárgyává.⁵² A korábban említett falumonográfiák számát további két szerző gazdagította (Pozsony é.n., Major é.n.).

És végül azt tesszük szóvá, hogy több esetben sor került a kutatás történetében alapmunkának számító szövegek újradolgozására.⁵³ Itt említjük meg a Péntek János előtt 60., Nagy Olga és Faragó József előtt 80. születésnapján tisztelgő ünnepi kötetet (Keszeg V. szerk. 2001, Keszeg V. – Viga Gy. szerk. 2001, Deáky Z. szerk. 2002). Herrmann Antal munkásságát kiskonferencia foglalta össze (Pozsony szerk. 1999). Ebben sorban említhető Viga Gyula és Udvari István Sztripszky Hiador erdélyi kutatásaival kapcsolatos tanulmánya (Viga 2001, Udvari I.–Viga Gy. 2001), a romániai magyar néprajzi kutatások történetének szentelt konferencia előadásainak gyűjteménye (Keszeg V. szerk.), több tájbibliográfia (Keszeg V.–Pozsony F. szerk. 2001, Jakab A. Zs. szerk. 2003, Szilágyi E.H. 2002), a kéziratos gyűjtemények és gyűjtéstörténeti dokumentumok kiadása (Almási 2003, Olosz K. 2003, Bokor szerk. 2002), korábbi kutatások kiadása ill. újradolgozása (Kós K. 1990, Makkai E.–Nagy Ö. 1993, Ujvári B. 1993). 2003-ban a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület Lakatos Demeter összegyűjtött írásait jelentette meg (Lakatos D. 2003).

5.1. A fenti áttekintés egyik nyilvánvaló következtetéseként fogalmazható meg az, hogy a romániai magyar néprajzkutatást 1989 után több intézmény irányítja. A tudományos élet több intézmény köré szerveződése a kutatási szemléletek és módszerek nagyobb változatosságát eredményezte. Öröndetes módon megnőtt azon intézmények száma, amelyek kutatási programjaik, kiadványaik, rendezvényeik által szakmai, tudományos *eseményé* alakítják az etnográfiai kutatást és a róla való beszélést. Hasonlóan pozitív lépésként értékelhető az etnográfiai szakképzés beindulása. Ezzel párhuzamosan azonban a közéletben jelentős mértékben jelen vannak a népi kultúráról szóló, a szakszerűséget mellőző vagy megkerülő amatőr megnyilvánulások (sajtó, könyvkiadás).

5.2. Szembetűnő az etnográfiai irodalom egy évtized alatti termésének bősége. A szakszövegeket publikáló kiadóknak és lapoknak szakember hiányában nagy erőfeszítésbe került a kéziratok kiválasztása, közlésre való előkészítése. Ennek következtében a nyilvánosság elé kerülő publikációk szándéka és szintje változatos. Habár képzett szakemberek kénytelenek kényszerpályára térni, a kiadást vállaló, a népi kultúrát, a kutatási eredményeket popularizáló fórumok a kéziratok gondozása, értékelése, valamint a népi kultúráról való beszélés során gyakran nem veszik igénybe a szaktudást. A pályázati rendszerben támogatott kiadás esetében szükséges lenne feltételként megszabni a néprajzi munkák szakember általi, a szaktudomány hagyományai és elvárásai szerinti előkészítését, szerkesztését. Elképzelhető lenne egy olyan szakmai vállalkozás

⁵¹ Major M. 1993. E témában további adalékok a Néprajzi Látóhatár 1993/3-as számában.

⁵² A korábbi áttekintések megismétlése nélkül jelezzük, hogy a téma kutatásáról összefoglalót közölt Pozsony F. 2001a. Az erdélyi szomszédsági intézményekről román nyelvű tanulmánykötet készült: Coman et alii, 2002. Utóbb közölt tanulmányok: Borbély É. 1999, Dimény A. 1999, Szabó Á.T. 1999.

⁵³ Jankó J. 1993, Makkai E.–Nagy Ö. 1993, Venczel J. munkája a „falukutatás” megismerő és faluművelő jellegét emeli ki. Venczel J. 1993. 2001-ben jelent meg Kodály Zoltán 1916-ban Nagyszalontán készített gyűjtése. Szalay O.–Rudasné Bajcsay M. 2001.

megalapítása is, amely szolgáltatásszerűen biztosítja ezt a munkát a különböző, etnográfiai kutatásokat is megjelentető kiadók számára.

A szakmai életben nélkülözhetetlen szakkritika művelésére, állandósítására további lehetőségeket szükséges teremteni.

5.3. 1990 előtt a néprajzi–népismereti irodalom homogén olvasói réteget célzott meg, uniform olvasói elvárásokat elégített ki. A kisebbségtudomány részeként szolgáltatásai között szerepeltek a népköltési gyűjtések és antológiák, a népművészeti monográfiák, valamint a kollektivizálás előtti paraszti kultúra magyar etnikus jegyeiről tudósító írások. 1990 után az etnográfiai irodalom különböző finalitásokhoz igazódva differenciálódott. Rétegei között élesen elhatárolódik a. a populáris kultúra népszerűsítését vállaló irodalom (antológiák, primér szövegek és vizuális objektumok megjelentetése, tananyagok, népszerűsítő olvasmányok, hely- és tájmonográfiák), b. a sajátos intézményi (turisztikai, gasztronómiai, területfejlesztési, termelői és forgalmazói, menedzseri stb. vállalkozások) elvárásokhoz igazódó alkalmazott etnográfiai irodalom, c. a tudományos célokat szolgáló, a szakmához szóló szakirodalom (forráskiadások, szaktanulmányok).

5.4. Néhány életmű esetében kísérlet történt a népi kultúráról való tudás egységes szempont szerinti tudományos értelmezésére. Több szövegfolklor gyűjtemény a kultúrát hordozó, működtető *egyének* felől közeledve megpróbálta feltárni az egyéni szövegrepertóriumok nagyságát, a repertóriumok kiterjedését, individuális sajátosságait, a szövegek alkalmazásának alkalmait, az egyéni tudás szerveződését és működését. Másik szemléleti pólusként említhető a kultúrának érzékelhető, a kutatás számára izolálható *szövegeként, objektumként, tudásként* való értelmezése. Nagy Olga többször leírta és kötetek sorával dokumentálta a realizmusnak a folklórba való betörését, az epikus szájhagyományak a népmesétől az élménytörténetekig való továbblépését. Balázs Lajos az átmeneti rítusok modelljének egy lokális kultúra leírására való alkalmazására tett kísérletet. Demény István Pál az összehasonlítás módszerét alkalmazva azonosította a hősepika honfoglaláskori rétegének néhány szüzséjét.⁵⁴ A Gazda Klárával közösen kezdeményezett számítógépes motívumelemzésének szándéka az azonos motívumok azonosítása a népi kultúra különböző területein, műfajaiban, a motívumok jelentésének megfejtése, valamint a motívumok kapcsolódás révén történő szerveződésének vizsgálata. Az etnográfiai diskurzus néhány alkalommal a kultúra földrajzi határokon belüli vizsgálatának problémájával szembesült.⁵⁵ Több olyan munka látott napvilágot, amely lokális vagy regionális egységét vallva a kultúra szerkezetére, szeleteinek illeszkedésére figyel. Ugyanakkor megnőtt a száma azoknak a munkáknak, amelyek a múltat az emlékezési és a kommunikációs folyamat során konstruálódó világgént látatják (oral history, emlékirat), az egyéni és közösségi *identitások szerveződésében és működésében, a személy- és csoportközi viszonyokban és kapcsolatokban* ragadva meg a kultúrát.

5.5. A fenti intézmények közül – profiljuknak megfelelően – mindössze néhány működtet kutatási programot. Az intézmények jellege, az intézmények működését meghatározó feltételek (regionális jelleg, szakmai profil, az intézmény finalitása, pillanatnyi feladatai és anyagi lehetőségei), akárcsak a pályázati kiírás változatos, partikuláris, szoros hatósugarú, rövid lejáratú kutatási programokat eredményezett és támogatott. E részkutatások tették lehetővé a szélesebb, több szomszédos tudományág eredményeit és módszereit érvényesítő, a kultúra nagyobb egységeire (történeti rétegek, regionális, szociokulturális változatok) kiterjedő kutatások és szintézisek kezdeményezését.

5.6. Egy átfogó vállalkozásban szükség lenne a romániai etnikumok populáris kultúrájának és az interkulturális hatások szisztematikus áttekintésére. Ugyanakkor megkerülhetetlen a romániai román (és kisebbségi nyelveken megjelent) etnográfiai eredmények, valamint a külföldi kutatók eredményeinek figyelembe vétele is.

⁵⁴ A szerzőnek korábban jelzett kötetei mellett: Demény I.P. 1998, 2001a, 2001b, 2002.

⁵⁵ Kürti L. 2000 a kutatás során megteremtett Kalotaszeg-képet, Keszeg V. 2001c. az Aranyosszékről szóló néprajzi diskurzust elemzi.

Szakirodalom

ALBERT Ernő

1991 Adatok a ditrói tutajozás és szekeresség történetéhez. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 385–392.

1995 *Boszorkányos dógok. Gyimesi csángó hiedelemmondák, hiedelmek*. Sepsiszentgyörgy, Bon Ami

1995a *Rigó és madár. A föld népe. Egy gyimesi csángó család élete*. Sepsiszentgyörgy, Bon Ami

1998 *Sok szép cigányleány. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népdalok és balladák*. Sepsiszentgyörgy, Kovászna Megyei Népi Alkotások Háza

1999 A népi verses levelekről. In: Keszeg Vilmos szerk: *Írás, írott kultúra, folklór. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7*. Kolozsvár. 30–56.

1999 *Selyemkert. Gyimesi csángó népmesék*. Sepsiszentgyörgy

2000 *Szabad madár. Háromszéki cigányoktól gyűjtött népköltészeti és levéltári okmányok*. Sepsiszentgyörgy, Charta

ALMÁSI István

1991 A romániai magyar népzene kutatás. In: Eperjessy Ernő–Krupa András szerk: *Nemzetiség – Identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai*. Békéscsaba–Debrecen, Ethnica. 31–34.

1991a Kisfaludy Károly egyik népdala a tövisháti szájhagyományban. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 711–714.

1996 Egy erdélyi népdal a hagyományban és a folklorizmusban. *Ethnographia* 107. 1–2. 2–16.

2003 *Monostori sugár torony. Bogdán János magyargyerőmonostori népdalgyűjtés 1906-ban*. Kriza Könyvtár. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

ANTALNÉ TANKÓ Mária

1999 *Gyimesi írott tojások*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület

APÁCAI BÖLÖNI Sándor

1997 *Cú, vénasszony bábája. Arad megyei népmesék és közmondások, szólások*. Pécska, Kálmány Lajos Művelődési Egyesület

ASZTALOS Lajos (ford.)

1997 *Kinek szól a kakukk? Galego, baszk és portugál népmesék*. Kolozsvár, Tinivár

2001 *Lakodalom az égben. Galego népmesék*. Budapest, Palimpszeszt

BALASSA Iván

1989 *A határainkon túli magyarok néprajza*. Budapest, Gondolat

1992 *A székelyföldi Erdővidék temetői*. Debrecen, Ethnica

BALASSA M. Iván–CSERI Miklós (szerk.)

1999 *Népi építészet Erdélyben*. Szentendre, Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Kiadványai

BALÁSSY Enikő

2001 Egy székelyhodosi család hiedelemvilága. In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk: *Emberek, szövegek, hiedelmek. Tanulmányok*. Kriza Könyvek 7. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 77–111.

BALÁZS Lajos

1993 A halál előjeleivel kapcsolatos hiedelmek Csíkszentdomokoson. *Erdélyi Múzeum* 55. 3–4. 89–115.

1993a Szent János-napi angyalozás Csíkszentdomokoson. *Néprajzi Látóhatár* 2. 1–2. 1–27.

- 1994 *Az én első tisztességes napom. Párválasztás és lakodalom Csíkszentdomokoson.* Bukarest, Kriterion
- 1995 *Menj ki én lelke a testből...Elmulás és temetkezés Csíkszentdomokoson.* Csíkszereda, Pallas-Akadémia
- 1996 A lélekmentés pogány és keresztény rítusai Csíkszentdomokoson. *Ethnographia* 107. 1–2. 53–64.
- 1999 *Szeretet fogott el a gyermek iránt. A születés szokásvilága Csíkszentdomokoson.* Csíkszereda, Pallas-Akadémia
- 1999a A nyugtalan lelkiismeret balladáái. Manole Mester és Kőműves Kelemen áldozatának lélektani vonatkozásai. *Korunk* 10. 5. 79-88.
- 2001 Az emberélet fordulói a romániai magyar néprajzkutatás tükrében. In: Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 9. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 162–177.
- É.n. „Száz lejes csángó feleség.” In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben.* /h.n./ A Magyarságkutatás könyvtára 23. 159-162.
- BALÁZSI Dénes
- 1991 A székelypálfalvi borítottómetccő. Adatok az archaikus faesztergáláshoz. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 257–264.
- BÁLINT Emese
- 1998 Deviancia és megbélyegzés. *Korunk* 9. 12. 40–52.
- BÁLINT Emese–BODÓ Csanád
- É.n. Csíkfalu személynevei. In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben.* /h.n./ A Magyarságkutatás könyvtára 23. 119–130.
- BÁLINT Zsolt
- 1994 Verbunkos stílusjegyek a moldvai hangszeres zenében. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 205–216.
- BALOGH Balázs–FÜLEMILE Ágnes
- 2001 Adatok Kalotaszentkirály és Zentelke tévesztés előtti paraszti gazdálkodásához. In: Hála József–Szarvas Zsuzsa–Szilágyi Miklós szerk: *Számadó. Tanulmányok Paládi-Kovács Attila tiszteletére.* Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézete. 145–156.
- BALOGH Béla szerk.
- 2003 Nagybányai boszorkányperek. Budapest, Balassi
- BALOGH F. András
- 1996 *Az erdélyi szász irodalom magyarságképe.* Budapest, Littera Nova
- BALOGH Sándor
- 2001 *Moldvai hangszeres dallamok.* Budapest, Etnofon Kiadó
- BARABÁS Jenő
- 1991 Az erdő szerepe egy székely falu életében (Vargyas). In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 153–156.
- BARABÁS László
- 1994 Eklézsiakövetés a székely „protestáns szentföldön”. In: Zakariás Erzsébet–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 2. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 180–197.
- 1998 *Forog az esztendő kereke. Sóvidéki népszokások.* Marosvásárhely, Mentor–Custos
- 2000 *Aranycsitkók, maszkurák, királynék. Erdélyi magyar dramatikus népszokások.* Marosvásárhely, Mentor
- 2000a *Kapun belül, kapun kívül. Népiismereti írások.* Marosvásárhely, Impress Kiadó
- BARNA Gábor

1993 Moldvai magyarok a csíksomlyói búcsún. In: Halász Péter szerk: „*Megfogo vala apám szokor kezemtől...*” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére*. Budapest, Lakatos Demeter Egyesület. 45–62.

BÁRTH János szerk.

1998 *Havasalja havasa. Tanulmányok a székeleyvassági hegyi tanyák népéről*. Kecskemét, Bács–Kiskun Megyei Múzeum

BECZE Márta

2001 Orbán Lázár irattárának elemzése. Esetelemzés. *Néprajzi Látóhatár* 10. 1–4. 121–134.

BECZE Márta–KESZEG Vilmos szerk.

2001 *Palástban. Lelkészek szórványban*. Marosvásárhely, Mentor

BENDA Kálmán

1993 A moldvai csángómagyarok története. In: Halász Péter szerk: „*Megfogo vala apám szokor kezemtől...*” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére*. Budapest, Lakatos Demeter Egyesület. 39–44.

BENEDEK H. Erika

1997 A terhesség, szülés, csecsemőgondozás múltja és jelene egy moldvai csángó faluban. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 56–72.

1997a Adalékok egy moldvai csángó falu népi növényismeretéhez. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 150–168.

1998 *Út az életbe. Világképelemzés csángó és székely közösségek születéshez fűződő hagyományai alapján*. Kolozsvár, Stúdium

BENEDEK H. János

1997 Csángó falvak gazdasági problémái. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 195–210.

1997a Egy moldvai magyar parasztcsalád gazdálkodása. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 210–224.

BENKŐ Levente

1995 *Szárazajta*. Sepsiszentgyörgy, H–PRESS kft

BENKŐ Loránd

1990 *A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből*. Budapest, A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 188.

BESSENYEI József szerk.

/é.n./ *A magyarországi boszorkányság forrásai II*. Budapest, Balassi

BÍRÓ Donát

2000 *Szászrégeni kézműves mesterségek*. Marosvásárhely, Mentor

BÍRÓ Gábor

1999 *Erdélyi magyar népi építészet és hagyományaink továbbéltetése*. Marosvásárhely, Impress Kiadó

BÍRÓ A. Zoltán

1992 A regionális identitás kialakításának néhány vonásáról. *Regio* 3. 4. 61–71.

1997 *Hétköznapi humorvilág*. Csíkszereda, Pro-Print

1998 *Stratégiák vagy kényszerpályák? Tanulmányok a romániai magyar társadalomról*. Csíkszereda, Pro-Print

BÍRÓ Zoltán et alii

- /é.n./ *Kapcsolat–Környezet–Közösség. Csíkszeredai antropológiai írások.* /h.n./, Politika+Kultúra Alapítvány
- /1991/ Mentális környezet. *Janus* 8. 1.
- BÍRÓ Zoltán–GAGYI József–PÉNTÉK János szerk.
- 1987 *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből.* Bukarest, Kriterion
- BODÓ Julianna
- 1991 Etnikai jelképek és identitás. In: Eperjessy Ernő–Krupa András szerk: *Nemzetiség – Identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai.* Békéscsaba–Debrecen, Ethnica. 67–70.
- 1996 Kizárási és bekebelezési technikák interetnikus környezetben. In: Katona Judit–Viga Gyula szerk: *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei. Az 1995-ben megrendezett konferencia anyaga.* Miskolc, A Miskolci Herman Ottó Múzeum. 31–38.
- BODÓ Julianna szerk.
- 1995 *Változásban? Elemzések a romániai magyar társadalomról.* Csíkszereda, Pro-Print
- 1996a *Egy más mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról.* Csíkszereda, Pro-Print
- 1996b *Elmentünk? Székelyföldi életutak.* Csíkszereda, Pro-Print
- 1996c *Elvándorlók? Vendégmunka és életforma a Székelyföldön.* Csíkszereda, Pro-Print
- 1997 *Így élünk. Elszegényedési folyamatok a Székelyföldön.* Csíkszereda, Pro-Print
- 1998 *Fényes tegnapunk. Tanulmányok a szocializmus korszakából.* Csíkszereda, Pro-Print
- 2000 *Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban.* Csíkszereda, Pro-Print
- BOGDÁNFALVY János
- 1993 Népszámlálás a moldvai csángó falvakban. In: Halász Péter szerk: *„Megfogo vala apám szokor kezemtől...” Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére.* Budapest, Lakatos Demeter Egyesület. 165–168.
- BOKOR Zsuzsanna
- 1999 Parázna, prostituált, szerelmi varázsló vagy boszorkány. In: Borbély Éva – Czégényi Dóra szerk: *Változó társadalom.* Kriza Könyvek 1. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 73–90.
- BOKOR Zsuzsa szerk.
- 2002 *Tamás István kézdiszentléleki kéziratos gyűjteménye.* Kriza Könyvtár. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- BORBÉLY Éva
- 1999 Szokás, hagyomány – turizmus? In: Borbély Éva – Czégényi Dóra szerk: *Változó társadalom.* Kriza Könyvek 1. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 102–110.
- 2000 Szászdaróc szászok nélküli társadalma. In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 8.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 54–69.
- 2001 *Cenzúrázott bolondünnep. Farsangolás Bázalben.* Kriza Könyvtár 6. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- BORBÉLY Éva–CZÉGÉNYI Dóra szerk.
- 1999 *Változó társadalom.* Kriza Könyvek 1. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- BORBÉLY Éva–POZSONY Ferenc szerk.
- 1998 *Faragó József bibliográfiája.* Kolozsvár, A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője 8. 3–4.
- BÖDÖR András
- 2000 *Székről indultam. Önéletrajzi vallomás.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

1997–1998 *Centre de olari din sud-estul Transilvaniei. Fazekas központok Délkelet-Erdélyben.* Volumul I. I. kötet. Sf. Gheorghe–Sepsiszentgyörgy

COMAN, Gabriela–MIHĂILESCU, Vintilă–POZSONY Ferenc–SCHILTZ Anne–SOLFĂU, Vasile

2002 *Vecini și vecinătăți în Transilvania.* București

CZÉGÉNYI Dóra

1999 Magyar–román interetnikus kapcsolatok vallási vetülete. In: Borbély Éva–Czégényi Dóra szerk: *Változó társadalom.* Kriza Könyvek 1. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 29–43.

CZÉGÉNYI Dóra–KESZEG Vilmos szerk.

2001 *Emberék, szövegek, hiedelmek. Tanulmányok.* Kriza Könyvek 7. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

CSÁKI Árpád–SZŐCSNÉ GAZDA Enikő, közléteszi

2001 *Az orbai református egyházmegye vizitációs jegyzőkönyvei.I.* 1977–1752. Sepsiszentgyörgy, T3 Kiadó

CSEKE Péter–HÁLA József szerk.

2000 „A Homoród füzes partján...” *Dolgozatok a Székelyföld és a Szászföld határvidékéről.* Csíkszereda, Pro-Print

CSERGŐ Bálint

1992 Népi gyógyítás Küküllőkeményfalván. In: Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 1.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 60–76.

1999 *Az udvarhely vidéki székelykapu.* Csíkszereda, Pro-Print

CSETRI Elek

2001 *Erdélyi méheskert. Régi erdélyi méhészkönyvek.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

CSIBI Margit–KOZMA-KIS Erzsébet-Edit

2002 A Babeș–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és és Kultúra Tanszékén 2001-ig megírt néprajzi témájú szakdolgozatok jegyzéke. In: Szabó Á. Töhötöm szerk.: *Lenyomatok. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* Kriza Könyvek 12. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 233–237.

CSOMA Gergely

1991 A moldvai csángó magyarok szerelmi varázslásáról. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 643–648.

1994 A somoskai ráolvasófüzet. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 253–260.

2000 *Varázslások és gyógyítások a moldvai csángómagyaroknál.* Pomáz, Kráter

CSÓGÖR Enikő

1998 *Tordatúr hiedelemvilága.* /Kolozsvár/, Kriterion

DANIELISZ Endre

1993 *A Szepességől Szalontáig. Egy kisiparos család három nemzedéke.* Nagyvárad, Literator Könyvkiadó

1993 Szüreti táncalkalmak Bihardiószegen. *Néprajzi Látóhatár* 2. 3. 167–176.

1995 Reflection of Hungarian and Romanian Coexistence in the Poetry of József Erdélyi. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai. Tanulmányok Ujváry Zoltán tiszteletére.* Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 358–360.

DEÁKY Zita

2002 *Ünnepi kötet Faragó József 80. születésnapjára.* A Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára 8. Budapest

DEMÉNY István Pál

1980 *Kerekes Izsák balladája.* Bukarest, Kriterion

- 1992 *A Szent László-legenda és Molnár Anna balladája*. Kolozsvár, Erdélyi Tudományos Füzetek 212.
- 1994 A hejgetés meg a sámánének. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 135–150.
- 1996 A honfoglalás előtti szóbeli hősi epika. *Ethnographia* 107. 1–2. 159–166.
- 1997 *A magyar szóbeli hősi epika*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia
- 1998 Világfa, sárkány és a transz fokozatai. In: Pócs Éva szerk: *Eksztázis, álom, látomás. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Budapest–Pécs, Balassi–University Press. 64–71.
- 1999 *Táltosok, kerekék, lángok. Összehasonlító folklorisztikai tanulmányok*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia
- 1999a A Holló meg a Szél. Adalékok a román mitológiai epika ismeretéhez. In: Uő: *Táltosok, kerekék, lángok. Összehasonlító folklorisztikai tanulmányok*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia. 142–159.
- 1999b A „vízen átkelés” motívuma a román és a magyar folklórban. In: Uő: *Táltosok, kerekék, lángok. Összehasonlító folklorisztikai tanulmányok*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia. 115–141.
- 2000 Kísérlet az alkalomhoz nem kötött népdalok számítógépes elemzésére. In: Balázs Géza et alii: *Folklorisztika 2000-ben. Folklor–Irodalom–Szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára. I–II*. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem. I. 29–39.
- 2001 A hejgetés meg a sámánének. In: Harangozó Imre szerk: *„Ott hul éltek vala magyarok...” Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából*. Újkígyós, Az Ipolyi Arnold Népfőiskola kiadása. 113–131.
- 2001a A lélek túlvilági útja a román rituális énekekben. In: Pócs Éva szerk: *Lélek, halál, túlvilág. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*. Budapest, Balassi. 416–423.
- 2001b Valódi és áljósulás, valódi és áljósno, feltételes jóslat és megváltoztatható sors Arany Jánosnál. In: Pócs Éva szerk: *Sors, áldozat, divináció*. Budapest, Janus/Osiris. 401–407.
- 2002 *Hősi epika*. Budapest, Európai Folklór Intézet
- DEMÉNY Lajos közléteszi
- 1998 *Székely Oklevéltár. IV. Székely népesség-összeírások. 1575–1627*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület
- DEMÉNY Lajos–PATAKI József–TÜDŐS S. Kinga közléteszi
- 1996 *Székely Oklevéltár. Új sorozat. III. Udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek 1598–1600.* /Budapest–Kolozsvár/, Európa–Kriterion
- DEMÉNY Piroska
- 1998 *Aranyosszék népzeneje*. Budapest, Néprajzi Múzeum
- DI FRANCESCO, Amedeo – Quarantotto, Arianna
- 2002 *Arc és álarc. A garabonciás mítosza a magyar és a horvát irodalomban*. Kriza Könyvek 14. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- DIMÉNY Attila
- 1999 Endogám és exogám típusú házasságok Oroszfaluban a századfordulón. In: Borbély Éva – Czégényi Dóra szerk: *Változó társadalom*. Kriza Könyvek 1. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 154–162.
- DIMÉNY Attila – SZABÓ Á. Töhötöm (szerk.)
- 2003 *Népi kultúra, társadalom Háromszéken*. Kriza Könyvek 17. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- DIÓSZEGI Anna
- 2001 *Életem története. Emlékek a kolozsvári Hóstátról*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat
- DOMOKOS Mária

1993 Újabb és régebbi csángó népzenei kiadványokról. In: Halász Péter szerk: „*Megfoga vala apám szokcor kezemtül...*” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére*. Budapest, Lakatos Demeter Egyesület. 117–120.

DOMOKOS Pál Péter

2001 *A moldvai magyarság*. Budapest, Fekete Sas Kiadó (1. kiad.: Budapest, 1931.)

DOMOKOS Pál Péter–RAJECZKY Benjamin

1991 *Csángó népzene. III.* Editio Musica. (1. kötet: Budapest, 1956; 2. kötet: Budapest, 1961.)

DOMOKOS Péter

2000 Lakatos Demeterről. *Magyar Nyelvjárások* 38. 119–128.

DUKA János

1995 *Úti Páké Barátost. Csúfolódó székely népköltészet*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia

EGYED Ákos

1994 Parasztok és nemesek Erdély társadalmában a polgári átalakulás küszöbén. *Néprajzi Látóhatár* 3. 3–4. 1–8.

EMŐDI János

2001 *Erdélyi barlangfeliratok a 16–20. századból*. /Nagyvárad/ Partiumi Füzetek 17.

FÁBIÁN Imre

1999 *Bihari találós mesék, találós kérdések, mesetalányok*. Nagyvárad, Literator Könyvkiadó

/2001/ *Eredeti népmesék Biharból*. Nagyvárad, Literator Könyvkiadó

FÁBIÁN Margit

1991 Adatok a moldvai Lészped község halászatához. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 179–184.

FARAGÓ József

1992 Mihai Eminescu román népköltési gyűjteményének magyar kölcsönszavai. *Erdélyi Múzeum* 54. 1–4. 110–114.

1993 Egy fiatfalvi mesemondó az 1810-es években. In: Barna Gábor szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok I.* Salgótarján, Mikszáth Kiadó, 125–131.

1994 Régi székely népballadák a magyar cigányok örökében. In: Bódi Zsuzsna szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok. 2.* /h.n./ Mikszáth Kiadó, 148–155.

1994a Baba Dochia román mondájának nagymohai magyar változatai. *Erdélyi Múzeum* 56. 1–2. 75–80.

1996 A szabófalvi hejgetés emlékei. *Erdélyi Múzeum* 58. 1–2. 94–104.

1997 Újév a moldvai Gyoszenyban. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 286–302.

1998 *Ószékely népballadák*. Összesítő válogatás Faragó József gondozásában, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel. Bukarest–Kolozsvár, Kriterion

FARAGÓ József – FÁBIÁN Imre (közzéteszi)

1995 *Bihari népmondák*. Nagyvárad, Literator

FARAGÓ József–JAGAMAS János

1955 *Moldvai csángó népdalok és népballadák*. Bukarest, Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó

FARKAS Irén

1999 Újabb adatok a csíki népi kerámia kutatásához. *ACTA – 1999*. 229–238.

FAZAKAS M. Izabella

1997 Az egyházi év ünnepei Bogdánfalvában. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 324–342.

FAZEKAS Ferenc

1998 *Életemet elmesélem.* Bukarest–Kolozsvár, Kriterion

FAZEKAS Zsuzsa szerk.

2000 *Ezen vöfi Könyv a Kassai Mihályé. Vőfélykönyv Székről.* Budapest, Európai Folklór Intézet – L'Harmattan

FEISCHMIDT Margit

1994 Etnicitás és helyi intézmények. Jegyzetek egy mezőségi faluról. *Regio 5. 3.* 119–128.

FERENCZ Imre szerk.

1997 *Történetek a fogságból. Hatvan székely hadifogoly.* Csíkszereda, STÁTUS

FORRAI Ipolya

1994 Csángók a XX. században. Élettörténetek. *Néprajzi Közlemények XXXIII.* Budapest

FOSZTÓ László

1995 Egy alkalmi együttműködés elemzése a blattolás példáján. *Korunk 6. 8.* 84–90.

1997 A formalizáció folyamata az interetnikus kapcsolatokban: esetelemzés egy cigány–magyar egymás mellett élés példáján. *Antropológiai Műhely 1.* 65–82.

FÜLÖP Hajnalka

1998 A varró falu. *Tabula 1.* 1–2. 3–24.

GAGYI József

1998 *Jelek égen és földön. Hiedelem és helyi társadalom a Székelyföldön.* Csíkszereda, Pro-Print

GAGYI József szerk.

1999 *Ismerős terepen. Válogatás csíkszeredai antropológiai írásokból.* Csíkszereda, Pro-Print

GARDA Dezső

1994 *Székely hadszervezet és faluközösség.* Gyergyószentmiklós, Mark House Kft.

1995 Az örmény–székely együttélés konfliktusai és konszenzusai. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozási pontjai – kultúrák konfliktusai. Az V. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai.* Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 473–475.

GAZDA Enikő–BENEDEK H. Erika

1997 Pusztinaiai csíksomlyói búcsújárása 1993-ban. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 259–285.

GAZDA József

1993 *Mindennek mestere. A falusi tudás könyve.* Budapest, Püski

1994 A nyelv és a magyarságtudat szintjei a moldvai csángóknál. *Néprajzi Látóhatár 3.* 1–2. 269–282.

1997 *Jaj, mik történtek, jaj, mik is történtek. A szétszabdalt magyarság XX. századi sorstörténete. I–II.* Budapest, Püski

GAZDA Klára

1998 A népi ornamentika terminológiájának állatokkal kapcsolatos rétege. In: Pozsony Ferenc szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 6.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 66–96.

1998a A 19–20. századi székelyföldi népviselet jelei. In: Voigt Vilmos–Balázs Géza szerk: *A magyar jelrendszerek évszázadai.* Budapest, Magyar Szemiotikai Társaság. 81–120.

1998b *A székely népviselet.* Budapest, Akadémiai Kiadó

2000 Keresztény jelképek a népi díszítőművészetben? In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 8*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 100–142.

2000a Egy díszítőművészeti motívumkatalógus előmunkálataiból. A gyimesi viselet vászonhímzés mintái. In: Balázs Géza et alii szerk: *Folklorisztika 2000-ben. Folklor – Irodalom – Szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. Születésnapjára. I–II*. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem. I. 417–440.

2000b A magyar hintázási hagyományok összehasonlító perspektívából. *Erdélyi Múzeum* 62. 3–4. 193–236.

2001 A romániai magyar népművészet kutatásáról. In: Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 83–120.

2001a A tudományos irányzatokról, a paradigmaváltásokról és a témaválasztásról. *Néprajzi Látóhatár* 10. 1–4. 173–180.

2001b A román halotti rítusok tárgyi kellékei és a lélek túlvilági útja. In: Pócs Éva szerk: *Lélek, halál, túlvilág. Vallás- és néprajztudományok közötti megközelítésben*. Budapest, Balassi Kiadó. 302–310.

GAZDA Klára–HAÁZ Sándor

1998 *Székelyek ünneplőben. Színek és formák a székelyföldi népviseletben*. Budapest, Planétás Kiadó

GAZDÁNÉ OLOSZ Ella

2001 *A tű csodája. Moldvai csángó-magyar inghímek, erdélyi öltéstechnikák*. Csíkszereda, Pro-Print

GERGELY Gizella, Cs.

/1999/ *Asszonyi helytállás Székelyföldön*. Budapest, Magyar Napló

GERGELY Katalin

1994 Húsvéti határkerülés 1990–91-ben a Gyergyói-medencében. *Erdélyi Múzeum* 56. 3–4. 45–55.

2000 „Sátorát letettem a romló testemnek....” *Halottas és temetkezési szokások Gyergyószentmiklóson*. Csíkszereda, Pro-Print

GRÁFIK Imre–TURBÉKY Dénes

2000 *Széki lakodalom*. Marosvásárhely, Mentor

GUB Jenő

1996 *Erdő–mező növényei a Sóvidéken*. Korond, Firtos Művelődési Egylet

2001 *Kertek, mezők termesztett növényei a Sóvidéken. Sóvidéki etnobotanika*.

Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

GUNDA Béla

1994 Csángók eredetéről. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 39–52.

GYÖRGY Zsuzsa

1997 *Egy küzdelmes élet. Egy parasztasszony vallomása*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

HAÁZ Ferenc Rezső

1994 *Udvarhelyi tanulmányok*. Székelyudvarhely, Haáz Rezső Kulturális Egyesület. Múzeumi Füzetek 10.

HAÁZ F.Rezső–HAÁZ Sándor

/1993/ *Erdélyi viseletek*. Budapest, Budapesti Művelődési Központ

HAJDÚ Farkas-Zoltán

1993 *Csiki kaláka*. Csíkszereda, Pro-Print

2001 *Székelyek és szászok. A kölcsönös segítség és intézményei a székelyeknél és az erdélyi szászoknál*. Marosvásárhely, Mentor

HAJDÚ Farkas-Zoltán szerk:

1994 *Telepes népség. Erdélyi szász olvasókönyv.* Csíkszereda, Pro-Print

HALÁSZ Péter

1991 Egyházi jövedelmek a Román környéki csángó falvakban a századfordulón. In: Uő szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 545–556.

1991a A moldvai csángók magyarságtudatáról. In: Eperjessy Ernő–Krupa András szerk: *Nemzetiség – Identitás. A IV. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai.* Békéscsaba–Debrecen, Ethnica. 213–215.

1992 Adatok a moldvai magyarok kecskemaskos játékához. In: Viga Gyula szerk: *Kultúra és tradíció. Tanulmányok Ujváry Zoltán tiszteletére.* I–II. Miskolc. I.173–180.

1994 Eredmények és feladatok a moldvai csángók néprajzi kutatásában. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 1–38.

1995 Official and Popular Prejudices Against the Csángós of Moldavia. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai. Az V. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai.* Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 255–258.

1996 Az emberi erővel végzett teherhordás a moldvai magyaroknál. *Ethnographia* 107. 1–2. 277–300.

1996a *A moldvai magyarság bibliográfiája.* Budapest, Lakatos Demeter Egyesület

1997 Új szempontok a moldvai magyarok táji-etnikai tagozódásának vizsgálatához. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 7–26.

2001 Szabófalva helynevei. In: Harangozó Imre szerk: „*Ott hul éltek vala a magyarok...*” *Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából.* Újkígyós, 63–88.

HALÁSZ Péter szerk.

1993 „*Megfoga vala apám szokcor kezemtül...*” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére.* Budapest, Lakatos Demeter Egyesület

HALÁSZNÉ ZELNIK Ilona

1993 Sebkezelés a moldvai és gyimesi magyaroknál napjainkban, és Gelencén a XVIII. században. In: Halász Péter szerk: „*Megfoga vala apám szokcor kezemtül...*” *Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére.* Budapest, Lakatos Demeter Egyesület. 109–116.

HARANGOZÓ Imre

1992 „*Anyám, anyám, szép Szűz Márjám...*” *Régi imádságok a moldvai magyaroktól.* Újkígyós, Az Ipolyi Arnold Népfőiskola kiadása

1998 „*Krisztusz háze arangyos...*” *Archaikus imádságok, ráolvasások, kántálók a gyimesi és moldvai magyarok hagyományából.* Újkígyós, Az Ipolyi Arnold Népfőiskola kiadása

2001 Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából. In: Uő szerk: „*Ott hul éltek vala a magyarok...*” *Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából.* Újkígyós, Az Ipolyi Arnold Népfőiskola. 185–296.

HARANGOZÓ Imre szerk.

2001 „*Ott hul éltek vala a magyarok...*” *Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából.* Újkígyós, Az Ipolyi Arnold Népfőiskola

HERRMANN Gusztáv Mihály szerk.

1999 *A többség kisebbsége. Tanulmányok a székelyföldi románság történetéről.* Csíkszereda, Pro-Print

HÖGYE István

1994 A vármegyék pártfogása a moldovai csángók ügyében 1845-ben. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 69–74.

IMREH István

1994 Moldvába települő székelyek a madéfalvi vész idején. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 61–68.

IMREH István, közléteszi

1994 *Látom az életem nem igen gyönyörű. A madéfalvi veszedelem tanúkihallgatási jegyzőkönyve. 1764.* Bukarest, Kriterion

IMREH István–PATAKI József

1992 *Kászonszéki krónika 1650–1750.* /Budapest–Kolozsvár/, Európa–Kriterion

INCZE Éva

1997 Egy áltemetés és szimbólumai. *Korunk* 8. 12. 26–34.

JAKAB Albert Zsolt(rendszereszte)–POZSONY Ferenc (szerkesztette)

2003 *Háromszék néprajzi és honismereti bibliográfiája (1844–2002).* A KJNT Értesítője XIII. 1–2. Kolozsvár

JANKÓ János

1993 *Kalotaszeg magyar népe.* Budapest, Néprajzi Múzeum (1. kiad.: Budapest, 1892)

JUHÁSZ Zoltán

1999 Gyimesi hangszeres dallamok vizsgálata egy matematikai modell alapján. In: Pozsgai Péter szerk: *Tűzcsiholó. Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére.* Budapest, Táton. 319–344.

KAKAS Zoltán

1991 Hiedelemmondák Háromszéken. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 629–632.

2001 *Felsőcsernátoni népmesék. György Ignác csernátoni mesemondó meséi.* Kriza Könyvek 5. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

KALI Kinga

1997 A gyergyószentmiklósi Vörös Köpenyegesek. Egy örmény ünnep szemiotikai elemzése. *Korunk* 8. 9. 106–111.

KALLÓS Zoltán

1973 *Új guzsalyam mellett.* Bukarest, Kriterion

1974 *Balladák könyve. Élő erdélyi és moldvai népballadák.* Budapest, Magyar Helikon

1993 „Nem engedi Isten, hogy elveszejszenek.” *Moldvai magyar életképek. Vallásos és világi népi szövegek.* Kolozsvár, Glória

1996 *Ez az utazólevelem. Balladák új könyve.* Budapest, Akadémiai Könyvkiadó

KARDALUS János

1995 Székely festett bútorok. *Magyar Népművészet XXIII.* Budapest, Néprajzi Múzeum

KATONA Judit–VIGA Gyula szerk.

1996 *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei.* Miskolc

KEMÉNYFFI Róbert

1994 *Etno-kulturgeográfiai vizsgálatok két magyar-román faluban.* Debrecen

2003 A kisebbségi tér változásai. Budapest, MTA Társadalomkutató Központ

KERÉKGYÁRTÓ Adrienne, U.

1992 A csíkiak Negyedfelmegye Havasáról. Adatok egy székely birtokközösség történetéhez. *Néprajzi Értesítő* 74. 5–47.

KESZEG Vilmos

1991 A hiedelemtudás szerkezete. *Erdélyi Múzeum* 53. 1–4. 122–144.

1991a *A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken.* Bukarest, Kriterion

1991b Kórkép az igaz történetekben. *Helikon.* II. évf. 43. sz. 3.

1992 A cseberbenezés. Egy mezősegi hiedelem eredete és szemantikája. *Néprajzi Látóhatár* 1. 1–2. 70–80.

- 1995 A romániai magyar folklórkutatás öt évtizede (1944–1994). *Erdélyi Múzeum* 57. 3–4. 99–111.
- 1996 A román pap és hiedelmek a mezőségi folklórban. *Ethnographia*. 107.1-2. 335–369.
- 1996a *Kelt levelem...Egy mezőségi parasztasszony levelezése*. Debrecen, Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára 6.
- 1997 *Jóslások a Mezőségen. Etnomantikai elemzés*. Sepsiszentgyörgy, Bon Ami
- 1998 Írott szövegek egy egyén életterében. *Ethnographia* 109. 2. 589–628.
- 1999 *Mezőségi hiedelmek*. Marosvásárhely, Mentor
- 1999a Századeleji gyászjelentő lapok. In: Uő. szerk: *Írás, írott kultúra, folklór. Kriza János néprajzi Társaság Évkönyve 7*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 95–110.
- 2000 Aranyosszéki gombiratok. *Néprajzi Látóhatár* 9. 3–4. 389–416.
- 2000a Szövegtípusok, szövegfunkciók és íráshasználat az aranyosszéki temetési szertartásban. In: Cseri Miklós–Kósa László–T. Bereczki Ibolya szerk: *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón*. Szentendre, Magyar Néprajzi Társaság–Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum. 131–164.
- 2001 A kisebbségi sors narratív megjelenítése. *Kisebbségkutatás* 10. 1. 33–52.
- 2001a Az írás és a beszéd konfliktusa: egy írástudó asszony „pere”. *Néprajzi Látóhatár* 10. 1–4. 135–148.
- 2001b Egy látomás. Az esemény, a reprezentáció és az ítélkezés. *Kalligram* 1–2. 132–148.
- 2001c Táj és kép. In: Uő szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 283–297.
- 2002 *Homo narrans. Emberek, történetek és kontextusok*. Kolozsvár, KOMP-PRESS
KESZEG Vilmos szerk.
- 1999 *Kicsiny dalaim. Népi költők antológiája*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat
- 2001 *A KJNT Évkönyve. 9*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
KESZEG Vilmos–POZSONY Ferenc szerk.
- 2000 *Kalotaszeg bibliográfiája*. Kolozsvár, A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője. /10./ 1–2.
KESZEG Vilmos – VIGA Gyula (szerk.)
- 2001 Ünnepi írások a 80 esztendő Nagy Olga tiszteletére. Budapest–Miskolc.
Néprajzi Látóhatár. X. évf. 1–4.
- KISBÁN Eszter
- 1992 Örmények. Ételek, jelképek Erdélyben és Magyarországon. *Ethnographia* 103. 1–2. 1–27.
- KISS András
- 1994 *Források és értelmezések*. Bukarest, Kriterion
- 1997 Ante Claram Bóci. Egy 1565-beli ismeretlen kolozsvári boszorkányper. In: Balázs Mihály et alii: *Művelődési törekvések a korai újkorban*. Szeged. 281–298.
- 1997 *Boszorkányok, kuruzslók, szalmakoszorús paráznák*. Bukarest–Kolozsvár, Kriterion
- KISS András–PÁL–ANTAL Sándor (szerk.)
/é.n./ *A Magyarországi boszorkányság forrásai*. III. Budapest, Balassi
- KOBZOS KISS Tamás
- 1999 Adalékok a moldvai csángók növényi gyapjúfestéséhez. In: Pozsgai Péter szerk: *Tűzcsiholó. Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére*. Budapest, Táton. 707–716.
- KOCSIS Rózsi
- 1998 *Remények és kétségek között. Egy asszony életútja*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat
- 2001 *Nyitott könyv a lelkem. Egy anya vallomása*. Budapest, Európai Folklór Központ
- KOMÁROMI Tünde

1996 Rontásformák Aranyosszéken. A gyógyító román pap. *Néprajzi Látóhatár* 5. 1–2. 335–369.

1999 Prikulics Aranyosszéken. In: Borbély Éva – Czégényi Dóra szerk: *Változó társadalom*. Kriza Könyvek 1. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 44–72.

2001 Az ijedtség. In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk: *Emberek, szövegek, hiedelmek. Tanulmányok*. Kriza Könyvek 7. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 112–140.

KÓS Károly

1990 *Erdély népi építészet*. Budapest, Kelenföld Kiadó

KÓS Károly, dr.

1991 Erdélyi néprajzkutatásunk sorsfordulóiról. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 39–44.

1994 A csángó írásrendszerről. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 283–298.

1994a *Néprajzi képek Erdélyből*. Budapest, Tárogató

1994b Népi földművelés a Mezőségen. In: Kós Károly, dr.–Farágó József, dr. szerk: *Népismereti Dolgozatok 1994*. Bukarest, Kriterion. 88–119.

1994c A népi ikonkészítés műhelyei a Mezőségen. In: Zakaraiás Erzsébet–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 128–146.

1996 Néprajzi mozaik Kolozsvárról. *Néprajzi Látóhatár* 5. 1–2. 22–59.

1997 Moldvai csángó menyegző (1949). In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 73–95.

1998 Szilágysági levelesládákból. *Ethnographia* 109. 1. 159–167.

1999 *Népi földművelés Kalotaszegen*. Debrecen, A Néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára 7.

2000 *A Mezőség néprajza. I–II*. Marosvásárhely, Mentor

KÓS Károly, dr.–Farágó József, dr. szerk.

1994 *Népismereti Dolgozatok 1994*. Bukarest, Kriterion

KÓS Károly, dr.–SZENTIMREI Judit–Nagy Jenő, dr.

1981 *Moldvai csángó népművészet*. Bukarest, Kriterion

KÓSA László

1991 Erdély néprajza. *Ethnographia* 102. 3–4. 197–211.

KOTICS József

1997 Erkölcsi értékrend és társadalmi kontroll néhány moldvai csángó faluban. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 36–55.

1999 Integrare sau segregare? In: Pozsony Ferenc–Anghel, Remus Gabriel szerk: *Modele de conviețuire în Ardeal. Zăbala*. Cluj, Asociația Etnografică Kriza János. 122–136.

KOVÁCS András, K. szerk.

2000 *Korondi sokadalom*. Csíkszereda, Pallas-Akadémia

KOVÁCS Dénes

1994 *Gyimesi csángó írott tojások*. Csíkszereda

KOVÁCS Ferenc

1995 *Aradvégi mondák*. Újkígyós, Ipolyi Arnold Népfőiskola

1997 *A sánta kutya lábán forgó palota*. Aradvégi népmesék. Újkígyós, Ipolyi Arnold Népfőiskola

KOVÁCS Piroska

2000 *Székelykapuk Máréfalván*. Marosvásárhely, Mentor

KOVALCSIK Katalin – BOROS Loránd

- 2000 Rudárnak lenni. Egy romániai etnikai csoport identitásának megközelítései. *Pro Minoritate*. Ősz–Tél. 151–156.
- KÖMÍVES Noémi
2001 Mindennapjaink szövegei: a pletyka. *Néprajzi Látóhatár* 10. 1–4. 205–224.
- KÖNCZEI Csilla
1993 Ötletek a tánc textológiai elemzéséhez. *Korunk* 4. 8. 47–55.
- KÖNCZEI Csongor
2000 A zenei és táncbeli improvizálások összefüggéseiről. In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk.: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 8*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 294–301.
- KRISTÓ Tibor
1999 *Kuláksors. Székely kulákok történetei*. Csíkszereda, Státus Könyvek
- KRÍZA Ildikó
1994 Egy moldvai balladáról. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 245–252.
- KÜLLŐS Imola szerk.
1995 *Gyülekezeti élet és vallási szokások a Küküllői Református Egyházmegyében*. Vallási néprajz 7. Budapest
- KÜRTI László
2000 Kalotaszeg – határ, régió, fogalom. In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk.: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 8*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 11–53.
- LACZKÓ Mihály
É.n. A Magyarországon megtelepedett csángók. In: Pozsony Ferenc szerk.: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben*. /h.n./ A Magyarságkutatás könyvtára 23. 193–202.
- LAKATOS Demeter
2003 *Csángú országba. Összegyűjtött versek, mesék és levelek*. I–II. Budapest
- LAJOS Katalin
1995 Betlehemes játék Csíkszentmiklóson. *Korunk* 6. 12. 117–124.
- LŐRINCZI Etelka
2001 *Fejezetek Árapatak népi életéből*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára
- LUKÁCS János szerk.
1994 *Változás diákszemmel. A Magyar Néprajzszakos Hallgatók II. Nemzetközi Konferenciáján elhangzott előadások. Illyefalva, 1999. okt. 14-18*. Kolozsvár, KMDSz Néprajzi Szakosztálya
- MADAR Ilona
1998 *A Sóvidék vallásosságáról*. Marosvásárhely, Mentor
- MAGYAR Zoltán
1994 Vallás és etnikum kapcsolata egy moldvai csángó faluban. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 75–88.
- MAGYARI-VINCZE Enikő
1997 *Kísérletek kulturális elemzésre. Experimente în cercetarea culturală. Experiments in Cultural Analysis*. Cluj–Napoca, Editura Fundatiei Pentru Studii Europene
- MAJOR Miklós
1993 Szőlészet és borászat a szilágysomlyói Magurán. *Néprajzi Látóhatár* 2. 3. 127–139.
1994 Népi tájtudat-vizsgálat a Felső-Berettyómente falvaiban. In: Zakariás Erzsébet–Keszeg Vilmos szerk.: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 7–21.
2001 Vásári sokadalmak Szilágynagyfaluban. In: Keszeg Vilmos szerk.: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 236–243.
/é.n./ *Szilágynagyfalu*. /h.n./

MAKKAI Endre–NAGY Ödön

1993 *Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság és az MTA Néprajzi Kutatóintézete (I. kiadás: 1939)

MÁRTON Béla

1999A sóvidéki faragottkapu-feliratok. In: Keszeg Vilmos szerk: *Írás, írott kultúra, folklór. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 95–110.

2002 Fából faragott díszítmények a Sóvidéken. Szováta, Szováta Városi Múzeum

MIHÁLY János szerk.

2001 *Lövete néprajzából. I. Lövete*

MITRULY Miklós

1998 Karácsonyi kántálás Krasznán. In: Pozsony Ferenc szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 6*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 117–128.

1999 *Szóból ért az ember. Népi elbeszélések Krasznáról*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

MOHAY Tamás

1994 „Virág Jézus venne van...”. Magyar imák Moldvából. In: Zakariás Erzsébet–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 244–261.

1997 Temetés a moldvai Frumószában. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 96–106.

MOLNÁR István

1991 Az Alsó-Nyikómente földhasználati rendszerei a XVIII. századtól a kollektivizálásig. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 241–248.

MÓSER Zoltán

1996 *Babilonban ez nem így volt. Versekről, népdalokról és népballadákról*. Csíkszereda, Pro-Print

MÓZES Teréz

1994 A népi fazekasság Réven. *Ethnographia* 105. 2. 497–526.

MURÁDIN László

1995 A kétnyelvűség egy sajátos megnyilvánulása a moldvai csángó-magyarok nyelvi tudatában. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai. Az V. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai*. Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 502–504.

NAGY István

2001 *Hopp Istók, jó estét...Szatmári betlehemesek*. Kriza Könyvek 4. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

NAGY Janka Teodóra

1994 A keresztapaság a külsőrekecsini csángóknál. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 115–124.

NAGY Jenő

1997 Menté. Adalékok a magyar és szász összehasonlító viselettörténeti kutatásokhoz. *Ethnographia* 104. 1. 11–56.

1997a Gazdasági és társadalmi tényezők hatása a torockói öltözet alakulására. *Ethnographia* 108. 1–2. 135–150.

NAGY Olga

1988 *A havasi sátoros. Dávid Gyula meséi. Ciganisztikai tanulmányok. 6*. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézete

1992 Cigánymesék vizsgálatának tanulságai. *Művelődés* 41. 9. 24–26.

1993 Cigány mesék vizsgálatának néhány tanulsága. In: Barna Gábor szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok. I.* Salgótarján, Mikszáth Kiadó. 118–124.

1994 *Barangolás varázslatos tájban. Cigány barátaim között.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

1994a *Népi változatok szerelemre és házasságra.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

1995 *Pályakép fényvel és árnyékkal. Egy néprajzos emlékei.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

1996 *Villási, a táltosfiú. Mezőbándi, szucsági és mérai cigány népmesék. Ciganisztikai tanulmányok 9.* Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézete

1997 Cigánymesék tanulságai. *Néprajzi Látóhatár* 6. 1–4. 546–559.

1997a *Szönyegbe zárt álmok. Két erdélyi szövőasszony művészi pályája.* Csíkszereda, Pro-Print

1997b Alkotás és befogadás a népi prózában. *Ethnographia* 108. 1–2. 151–164.

1998 *Egy barátság története. Féja Géza levelei.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

1998a *Cifra János meséi.* Budapest, Akadémiai Kiadó

2000 Cigánykérdésről árnyaltan. *Művelődés* 49. 1. 4–6.

NAGY Olga szerk.

2000 *Változó népi kultúra. Társadalomnéprajzi vizsgálat Havadon.* Bukarest–Kolozsvár, Kriterion

NAGY Ödön

1992 Temetési szokások a Maros megyei református gyülekezetekben. *Néprajzi Látóhatár* 1. 3–4. 53–64.

NYISZTOR Tinka

1994 Az írott tojás szerepe a pusztinai húsvéti szokásokban. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 167–170.

1997 „Rendes” temetések Pusztinában. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 106–112.

1997a A gyertya használata mindszentek és halottak napján Pusztinában. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 113–122.

1999 A magyar táplálkozástudomány változásai Moldvában. In: Pozsgai Péter szerk: *Tűzcsiholó. Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére.* Budapest, Táton. 683–696.

OLÁH Sándor

1991 A településhasználat rejtett erővonalai. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 527–532.

1993 Magyar görög katolikus „románok”. *Regio* 4. 2. 99–120.

1996 Gazdasági kapcsolatok cigányok és magyarok között egy székely faluban. In: Katona Judit–Viga Gyula szerk: *Az interetnikus kapcsolatok kutatásának újabb eredményei. Az 1995-ben megrendezett konferencia anyaga.* Miskolc, Herman Ottó Múzeum

1996a Rituális beszédmód a homoródalmási temetésen. *Néprajzi Látóhatár* 5. 3–4. 151–165.

1998 Románok asszimilációja a Székelyföldön. Esettanulmány. *Regio* 9. 2. 64–83.

2001 *Csendes csatatér. Kollektivizálás és túlélési stratégiák a két Homoród mentén.* Csíkszereda, Pro-Print

OLOSZ Katalin

1997 XVIII–XIX. századi adatok a moldvai magyarok szokásairól és nevéiről. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 27–35.

1998 Örmény hagyomány a Magyar Szent Koronáról. In: Eperjessy Ernő szerk: *Tanulmányok a magyarországi bolgár, lengyel, örmény, ruszin nemzetiségek néprajzából 2.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 94–104.

2000 A magyar népköltészet egy elfelejtett gyűjtője: Vass Tamás. *Erdélyi Múzeum* 62. 3–4. 237–245.

2003 *Egy kiállítás emlékképei.* Kriza Könyvek 16. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

OLSVAINÉ TAMÁS Margit

1991 Archaikus táncok Lövétén. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 467–476.

ÖRSI Julianna

1997 Magyarremete: egy magyar település a román falvak „gyűrűjében”. *Néprajzi Látóhatár* 6. 1–4. 370–376.

PÁCZKÁN Éva

2002 *Kopasz föld. Mentalitás- és szövegvizsgálat egy élettörténet elemzésének alapján.* Kriza Könyvek 13. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

PÁLFALVI Pál

1997 A pusztinai temető növényvilágáról. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 123–150.

PÁLFFY Zoltán

1997 Moldvai csángó diákok erdélyi iskolákban. *Regio* 8. 3–4. 58–80.

PÁVAI István

1993 *Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje.* A Magyarságkutatás könyvtára. 13. Budapest, Teleki László Alapítvány

1993a Interetnikus kapcsolatok az erdélyi magyar népi tánczenében. *Néprajzi Látóhatár* 2. 4. 1–20.

1994 Zenés-táncos hiedelmek a moldvai magyaroknál. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 171–188.

É.n. Etnonimek a moldvai magyar nyelvű katolikusok megnevezésére. In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben. /h.n./* A Magyarságkutatás könyvtára 23. 69–82.

PÉNTEK János

1976 *Ezerjófű. Etnobotanikai mutató.* Bukarest, Kriterion

1997 Kert, gyeplő, határ. *Ethnographia* 108. 1–2. 219–234.

PENTEK János–SZABÓ Attila

1985 *Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete.* Bukarest, Kriterion

PÉTERBENCZE Anikó

1994 Közösségi alkalmak és táncok Bákó környékén. *Néprajzi Látóhatár* 3.1–2. 189–204.

PÉTERBENCZE Anikó szerk.

1993 „Moldovának szip táiaind születtem...” *Magyarországi csángó fesztivál és konferencia.* Jászberény

PÓCS Éva (szerk.)

2001 *Két csiki falu néphite a századvégen.* Budapest, Európai Folklór Intézet – Osiris.

POZSONY Ferenc

1984 *Álomvíz martján...Feketeügy-vidéki magyar népballadák.* Bukarest, Kriterion

1993 A háromszéki magyarjú cigányok vallásos hitélete. In: Barna Gábor szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok I.* Salgótarján, Mikszáth Kiadó. 76–80.

- 1993a Zabolai kandallócsempék. *Ethnographia* 104. 2. 499–522.
- 1994 *Szeret vize martján. Moldvai csángó népköltészet*. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára 2.
- 1994a Újesztendőhöz kapcsolódó szokások a moldvai magyaroknál. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 151.
- 1995 Sächsisch–ungarische Lebensgemeinschaft in Siebenbürgen. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai. Az V. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai*. Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 166–172.
- 1997 *Az erdélyi szászok jeles napi szokásai*. Csíkszereda, Pro-Print
- 1997a Egy moldvai csángó család vallásos tárgyai. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 5. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 240–247.
- 1997b Látomások a moldvai csángó falvakban. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 5. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 248–258.
- 1997c Újesztendei szokások a moldvai csángóknál. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 5. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 303–322.
- 1997d Erdélyi szomszédságok. *Ethnographia* 108. 1–2. 235–264.
- 1998 *Festbräuche der Siebenbürger Sachsen*. Miercurea-Ciuc, Pro-Print
- 1998a *Szól a kakas már. Szász hatás az erdélyi magyar népszokásokban*. Csíkszereda, Pro-Print
- 2000 „Adok nektek aranyvesszőt.” *Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról*. Csíkszereda, Pro-Print
- 2000a Román kolindák és magyar karácsonyi énekek motívumegyezései. In: Uő: „Adok nektek aranyvesszőt.” *Dolgozatok erdélyi és moldvai népszokásokról*. Csíkszereda, Pro-Print. 58–83.
- 2000b Öregek Erdély változó társadalmában. In: Cseri Miklós–Kósa László–T. Bereczki Ibolya szerk: *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón*. Szentendre, Magyar Néprajzi Társaság–Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum. 737–745.
- 2000c Magyar tudományos műhelyek Erdélyben. *Info-Társadalomtudomány* 51. 31–42.
- 2001 Az erdélyi cigánykutatások eredményei. In: Bódi Zsuzsanna szerk: *Cigány néprajzi kutatások Közép- és Kelet-Európában. Cigány néprajzi tanulmányok* 10. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság, 12–32.
- 2001a Társadalomnéprajzi eredmények Erdélyben. In: Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 9. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 195–215.
- 2001b Családkutatás erdélyi magyar szórványközösségekben. *Néprajzi Látóhatár* 10. 1–4. 181–200.
- /é.n./ *Zabola* /h.n./
- POZSONY Ferenc szerk.
- 1999 *A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője* 9. 1–2.
- 1999a *Népzenei tanulmányok. A Torockón 1997. október 24–25-én szervezett népzenei találkozó előadásai*. Kriza Könyvek 3. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság.
- É.n. *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben*. A Magyarságkutatás könyvtára 23.
- POZSONY Ferenc–ANGHEL, Remus Gabriel szerk.
- 1999 *Modele de conviequire în Ardeal. Zábala*. Cluj, Asociația Etnografică Kriza János
- POZSONY Ferenc–BORBÉLY Éva szerk.
- 1997 *Tájházak, vidéki múzeumgyűjtemények fejlesztésének lehetőségei*. Kolozsvár, A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője 7. 1–2.

- PRÓNAI Csaba szerk.
2000 *Cigányok Európában I. Kulturális antropológiai tanulmányok. Nyugat-Európa.* Budapest, Új Mandátum
- RÁDULY János
1975 *Kibédi népballadák.* Bukarest, Kriterion
1978 Balladaéneklés a kibédi virrasztóban. In: Kós Károly–Dr. Faragó József szerk: *Népismereti Dolgozatok 1978.* Bukarest, Kriterion. 245-251.
1990 *Hold elejti, Nap felkapja. Kibédi találós kérdések.* Bukarest, Kriterion
1995 *A király táncos lovai. Székely tréfás népmesék.* Sepsiszentgyörgy, Bon Ami
1997 *Vetettem gyöngyöt. Népköltészeti tanulmányok.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat
- RANGYÁK József, ifj.
1993 Adalékok a csíki fazekassághoz. *Ethnographia* 104. 1. 143–144.
- RANGYÁK József, V.
1998 Egy jellegzetes székelyföldi edénytípus: a pálinkamelegítő. *Ethnographia* 109. 1. 169–174.
- ROMSICS Imre szerk.
1994 *A másik ember. A fiatal néprajzkutatók III. konferenciájának előadásai.* Kalocsa, Kalocsai Múzeumi Értekezések. 1.
- SCHENK, Annemie
1995 Die Nachbarschaft bei den Siebenbürgersachsen. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai.* Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 180–183.
- SEPSISZÉKI NAGY Balázs
1998–2000 *Székelyföld falvai a 20. század végén.* I–II. Budapest, Nap Kiadó
- SERES András
1994 Moldvai csángó garabonciások. In: Kós Károly, dr.–Faragó József, dr. szerk: *Népismereti Dolgozatok 1994.* Bukarest, Kriterion. 319–332.
1994a Moldvai lakodalmi szokások. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 89–114.
- SERES András–SZABÓ Csaba
É.n. *Csángómagyar daloskönyv. Moldva 1972–1978.* Budapest, Héttorony Könyvkiadó
- SUBA László
1994 A makfalvi szekeresség. *Néprajzi Látóhatár* 3. 3–4. 119–130.
- SZABÓ Árpád Töhötöm
1999 „Közös asztalt nem ütünk”. In: Borbély Éva – Czégényi Dóra szerk: *Változó társadalom.* Kolozsvár, Kriza Könyvek 1. 124–135.
2002 *Közösség és Intézmény. Stratégiák a lónai hagyományos gazdálkodásban.* Kriza Könyvek 11. Kolozsvár
- SZABÓ Árpád Töhötöm (szerk.)
2002a *Lenyomatok. Fiatal kutatók a népi kultúráról.* Kriza Könyvek 12. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
2002b *Életutak és életmódok.* Kriza Könyvek 15. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- SZABÓ Ferenc
1993 A halászás módja a Szeret és a Beszterce folyók össze gyűlésénél Trunkban. . In: Halász Péter szerk: *„Megfoga vala apám szokor kezemtől...” Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére.* Budapest, Lakatos Demeter Egyesület. 71–84.
- SZABÓ Judit
1993 Cigányok egy magyar–román közösségben, a Maros menti Gernyeszegen. In: Barna Gábor szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok 1.* Salgótarján, Mikszáth Kiadó, 18–28.
- SZABÓ T. Attila

1997 Etnobiodiverzitás (2). Biológikum és etnikum. Az ember növényi környezetének kutatásáról. *Néprajzi Látóhatár* 6. 1–4. 139–156.

SZALAY Olga–RUDASNÉ BAJCSAY Márta

2001 *Kodály Zoltán nagyszalontai gyűjtése*. MNGy XV. Budapest, Balassi Kiadó–Magyar Néprajzi Társaság

SZALAY Zoltán

1996 *Felcsíki hangszeres tánczene. A csíkszentdomokosi zenekar*. Csíkszereda, Alutus

1999 Hangszeres figurációk a hegedű játékmódjában. *Ethnographia* 110. 2. 323–334.

SZÉKELY Ferenc

1999 *Jeles napok, ünnepek, szokások Vadasdon*. Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

SZÉKELY László

1997 *Csiki áhítat. A csiki székelyek vallási néprajza*. A szövegeket gondozta, a mutatókat és a szómagyarázatokat készítette Pusztai Bertalan. Budapest, Szent István Társulat

SZENIK Ilona

1995 Common Tune-Types in Romanian, Hungarian and German Laments in Transylvania. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozási – kultúrák konfliktusai. Az V. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai*. Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 436–440.

1996 *Erdélyi és moldvai siratók, siratóparódiák és halottas énekek*. Kolozsvár–Bukarest, Romániai Magyar Zenetársaság–Kriterion

1999 Egy moldvai dallam román rokonai. *Ethnographia*. 110. 2. 315–322.

1999a Adalékok a bővültsoros népdalok kérdéséhez. In: László Ferenc szerk: *Zenetudományi írások*. Bukarest–Budapest, Kriterion. 158–210.

SZILÁGYI Enikő Hajnalka

2002 Az Erdélyi Múzeum folyóirat néprajzi írásainak annotált bibliográfiája. A Kriza János Néprajzi Társaság Értesítője. XII. 1–2.

SZŐCSNÉ GAZDA Enikő

2000 Adatok az úrihímzések történetéhez. In: Czégényi Dóra–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 8. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 89–99.

2001 *Erkölc és közösség. Orbai széki erkölcsirányítás a XVII–XIX. században*. Csíkszereda, Pro-Print

TAMÁS Margit

2001 *Táncalkalmak, táncszokások, táncrend Lovétén*. Budapest, Püski

TÁNCZOS Vilmos

1994 „Feltétekinték napkeletre”. Moldvai archaikus imádságok. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 217–246.

1995 *Gyöngyökkel gyökereztél. Gyimesi és moldvai archaikus népi imádságok*. Csíkszereda, Pro-Print

1995a „Deákok” (parasztkántorok) moldvai magyar falvakban. *Erdélyi Múzeum* 57. 3–4. 82–98.

1996 *Keletnek megnyílt kapuja. Néprajzi esszék*. Kolozsvár, Kom-Press, Korunk Baráti Társaság

1997 A Szent megnyilatkozásai a moldvai és gyimesi népi imádságokban. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 5. Kolozsvár. 224–240.

1998 *Hungarians in Moldavia*. Budapest, Teleki László Foundation, Institute for Central European Studies

1999 *Csapdosó angyal. Moldvai archaikus imádságok és életterük*. Csíkszereda, Pro-Print

2000 *Eleven ostya, szép virág. A moldvai csángó népi imák képei*. Csíkszereda, Pro-Print

2000a Messianisztikus jelképek a csángó népi imádságokban. In: Balázs Géza et alii szerk: *Folklorisztika 2000-ben. Folklór – Irodalom – Szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára. I–II.* Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem. 348–368.

É.n. A moldvai csángók lélekszámáról. In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben. /h.n./* A Magyarságkutatás könyvtára 23. 7–32.

TANKÓ Gyula

1996 *Gyimesi szokásvilág.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

2001 *Életvitel a Gyimesekben. Gyimesi szokásvilág.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

Tankó Gyula–Pálffy Gyula

1992/1993 *Táncalkalmak Gyimesben.* Tánc tudományi Tanulmányok. 117–129.

TASNÁDI Erika

É.n. Moldvai csángók és magyar tánc házasok érintkezései. In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben. /h.n./* A Magyarságkutatás könyvtára 23. 175–178.

TEKEI Erika

1994 „Nem tudsz énekelni, gyónni, anyád nyelvén imádkozni.” Imaszövegek és vallomások. In: Romsics Imre szerk: *A másik ember. A fiatal néprajzkutatók III. konferenciájának előadásai.* Kalocsa, Kalocsai Múzeumi Értekezések 1. 169–180.

TELEKI Éva

1995 *Tölgy és repkény.* Kolozsvár, Minerva Könyvek 1.

TÓFALVI Zoltán

1992 A sóvidéki fazekasság. *Néprajzi Látóhatár* 1. 3–4. 169–193.

1992a Taplófeldolgozás a Sóvidéken. In: Viga Gyula szerk: *Kultúra és tradíció. I–II. Tanulmányok Ujváry Zoltán tiszteletére.* Miskolc. II. 803–820.

1995 Marosvásárhelyi, Maros megyei interetnikus összetűzések 1990 márciusában. In: Krupa András–Eperjessy Ernő–Barna Gábor szerk: *Kultúrák találkozása – kultúrák konfliktusai. Az V. Nemzetközi Néprajzi Nemzetiségkutató Konferencia előadásai.* Békéscsaba–Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 543–553.

1996 *A sóvidéki népi fazekasság.* Mentor, Marosvásárhely

TÓTH Pál Péter

1999 *Szórványban. A magyar és a vegyes (magyar–román, román–magyar) családok helyzete Észak-Erdélyben 1942–1944 között.* Budapest, Püski

TÖTSZEGI Tekla

2003 *A mérai kötény.* Kriza Könyvek 18. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság

TURAI Tünde

1999 A somlyóújlaki asztal és asztaltáncoltatás hiedelemköre. *Erdélyi Múzeum* 61. 3–4. 249–264.

É.n. Történeti tudat vizsgálata Klézsén. In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben. /h.n./* A Magyarságkutatás könyvtára 23. 131–144.

TÜDŐS S. Kinga

1997 Az „iskola oltáraihoz menekült” hadviselő székelyekről a 17. század első felében. *Néprajzi Látóhatár* 6. 1–4. 82–90.

1998 *Székely főnemesi életmód a XVII. század alkonyán.* Bukarest, Kriterion

2001 *Jobbágylelet a fejedelmkori Erdélyben. Jövevényjobbágyságok Háromszéken. 1616–1998.* Marosvásárhely, Mentor

UDVARI István – VIGA Gyula

2001 Sztripszky Hiador néprajzi tevékenysége Erdély együttélő népeinek kutatásában. In: Keszeg V. szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 9. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 49–70.

UJVÁRI Béla

- 1993 Juhtartás Csíkmenaságon. *Néprajzi Látóhatár* 2. 1–2. 83–94.
 ÚJVÁRINÉ KERÉKGYÁRTÓ Adrienne, közreadja
- 1999 *Csikmenaság népművészete*. Budapest, Néprajzi Múzeum
- VÁCZY Leona, összeállította
- 1998 *Romániai magyar néprajzi könyvészet 1919–1944*. Kriza János Néprajzi Társaság
 Értesítője 8. 1–2.
- VARGHA László
- 1997 *Kide és a Borsa-völgy népi építésze*. Feldolgozta, sajtó alá rendezte, a bevezető és
 összegző tanulmányt írta H. Csukás Györgyi–Kecskés Péter. Szentendre, Ház és Ember 11.
- VASAS Samu
- 1998 Gyarmathy Zsigáné levelezéséből. *Ethnographia* 109. 1. 299–306.
- VÉCSEY Károly
- 1995 Cigányok a székelyföldi Parajdon. *Regio* 6. 1–2. 64–77.
- VENCZEL József
- 1993 *A falumunka útján. Válogatott írások*. Székelyudvarhely–Budapest, OBKE
 Kiskönyvtára
- VERES Péter
- 1991 Székelykapu faragása és állítása Máréfalván. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti
 népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére*. Budapest, Magyar
 Néprajzi Társaság. 333–337.
- VERES Valér
- 1997 A Kolozs és Kovászna megyei magyarok kisebbségi identitásának néhány vonása.
Regio 8. 3–4. 19–57.
- VETÉSI László
- 2001 *Juhaimnak maradéka. Anyanyelv, egyház, peremvilág. Sorskérdések a nyelvhatáron*.
 Kolozsvár, Komp-Press, Korunk Baráti Társaság
- VINCZE Gábor
- É.n. Csángósors a II. világháború után. In: Pozsony Ferenc szerk: *Csángósors. Moldvai
 csángók a változó időkben. /h.n./ A Magyarságkutatás könyvtára* 23. 203–250.
- VIGA Gyula
- 2001 Sztripszky Hiador, Erdély együtt élő népeinek kutatója. *Erdélyi Múzeum* 63. 1–2.
 121–128.
- VIGA Gyula szerk.
- 1994 Tanulmányok és közlemények a moldvai magyarokról. *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2.
- VIRÁG Magdolna
- 1994 *Temetés a Tövisháton. Haldoklóhoz, halotthoz és temetőhöz kapcsolódó szokások és
 hiedelmek három szilágysági faluban*. Debrecen, A néprajzi Látóhatár Kiskönyvtára 4.
- VIRÁGVÖLGYI Márta
- 1993 *Kalotaszegi legényesek*. Budapest, Néptáncosok Szakmai Háza
- VIRT István
- 1991 Halottas szokások változatainak vizsgálata Pusztinán és a Baranya megyében élő
 csángóknál. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok
 Andrásfalvy Beretalan tiszteletére*. Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 649–654.
- 1994 Halál és temetkezés (Halottak napi szokások a Bákó megyei Pusztinában). *Néprajzi
 Látóhatár* 3. 1–2. 125–134.
- 2001 „Elszakasztottad a testemtől én lelkemet.” *A moldvai és a Baranya megyei csángók
 halottas szokásai és hiedelmei*. Kriza Könyvek 8. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság
- VÖÖ Gabriella
- 1981 *Tréfás népi elbeszélések*. Bukarest, Kriterion

1989 *Igaz ember igazat szól. Közmondások a romániai magyar folklórból.* Bucuresti, Kriterion

1991 Az erdélyi nemzetiségek népi kultúrájának megismerése mint a szellemi közelítés eszköze Zilahy Kiss Károlynál. In: Halász Péter szerk: *A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére.* Budapest, Magyar Néprajzi Társaság. 105–112.

1992 Szent László-legendák a Tordai-hasadék környékének magyar népi kultúrájában. *Erdélyi Múzeum* 54. 1–4. 66–72.

1992a Természet–mitológia–kulturális szimbólum. A Tordai-hasadék mitológiája. *Ethnographia* 103. 3–4. 177–205.

1999 *Szaván fogjuk. Erdélyi magyar szólások.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

2000 Az élménytörténetek helye a szóbeliségben. In: Balázs Géza et alii: *Folklorisztika 2000-ben. Folklor–Irodalom–Szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára. I–II.* Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem. I. 190–202.

ZAKARIÁS Erzsébet

1994 Útmenti keresztok Baróton. In: Zakariás Erzsébet–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 168–180.

1997 A moldvai csángók táplálkozókultúrájáról. In: Pozsony Ferenc szerk: *Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 169–190.

2000 *Asszonyélet Erdővidéken.* Marosvásárhely, Mentor

ZSIDÓ Ferenc

2000 *Történetiség, sorsok, hiedelmek a Felső-Nyikó mentén.* Székelyudvarhely, Erdélyi Gondolat

ZSIGMOND Erzsébet

1995 *Sírató. Életem panaszos könyve.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság Könyvtára 1.

ZSIGMOND Ferenc

1995 *Hadifogságban. Naplótöredékek. Emlékfoszlányok. 1944–1948.* Bukarest, Kriterion

ZSIGMOND Győző

1994 Népi kozmogónia és égitestmagyarázás a mezőségi Magyarországon. *Ethnographia* 105. 2. 541–567.

1994a A gomba helye népi kultúránkban. In: Zakariás Erzsébet–Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 2.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 22–58.

1997 *Három kismacska – kettő közülük kommunista. Erdélyi politikai viccek 1977–1997.* Budapest, Pont Kiadó

1998 A Nap a romániai magyar néphagyományban. *Erdélyi Múzeum* 60. 1–2. 50–61.

1999 *Égitest és néphagyomány. Égitestmagyarázás a romániai magyaroknál.* Csíkszereda, Pallas-Akadémia

2000 A magyar etnomikológia a 21. század küszöbén. In: Cseri Miklós–Kósa László–T. Bereczki Ibolya szerk: *Paraszti múlt és jelen az ezredfordulón.* Szentendre, Magyar Néprajzi Társaság–Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum . 281–290.

2001 A magyar népi kultúra a Bukaresti Tudományegyetem Hungarológia Tanszékének oktatási keretében. In: Keszeg Vilmos szerk: *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 9.* Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság. 279–282.

2001a Veszélyes humor – Magyar politikai viccmondás Romániában. *Néprajzi Látóhatár* 10. 1–4. 225–234.

2001b Történelmünk az erdélyi magyarok csillagnév-magyarázataiban. *Kalligram* 1–2. 90–99.

ZSIGMOND Győző szerk.

1999 *Szokás és erkölcs. Obiceiuri și moravuri.* București, Magyar Köztársaság Kulturális Központja

2002 *Népi mesterség, népművészet.* Bukarest–București. Magyar Köztársaság Kulturális Központja

ZSIGMOND József–PALKÓ Attila

1996 *Magyaró néphagyományaiából. Szemelvények.* Marosvásárhely, Mentor

1998 *Magyaró hétköznapjai. Népi foglalkozások, mesterségek.* Mentor, Marosvásárhely

ZSÓK Béla

1993 *Az egyszeri ember. Hunyad vármegyébe telepedett bukovinai székelyek körében gyűjtött tréfás mesék.* Bukarest, Kriterion

1994 *A Dévára települt bukovinai székelyek kapcsolata a környező románsággal.* *Erdélyi Múzeum* 56. 3–4. 70–74.

1995 *Elment a madárka. Bukovinai székely népzenei emlékek.* Bukarest, Kriterion

2000 *Én mindig itthon voltam. Néprajzi írások Déváról.* Bukarest, Kriterion

ZSUPOS Zoltán

1993 *Az erdélyi sátoros taxás fiskális cigányok.* In: Barna Gábor szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok 1.* Salgótarján, Mikszáth Kiadó, 38–43.

1994 *Az erdélyi sátoros taxás fiskális cigányok nevei a 18. században.* In: Bódi Zsuzsanna szerk: *Cigány néprajzi tanulmányok 2.* /h.n./, Mikszáth Kiadó, 186–194.

1994a *A moldvai magyarok eredete.* *Néprajzi Látóhatár* 3. 1–2. 53–60.

1996 *Az erdélyi sátoros és aranymosó fiskális cigányok a 18. században.* In: Uő (sajtó alá rendezte, a tanulmányt írta ~): *Cigány néprajzi tanulmányok. 4–5.* /h.n./, Mikszáth Kiadó

A romániai magyar néprajzkutatás egy évtizede (1990–2001)

Rezümé

Jelen tanulmány a romániai magyar néprajzi kutatások egy évtizedének eredményeit tekinti át. A szintézis elkészítéséhez a szerző azoknak az intézményeknek az áttekintését vette alapul, amelyek szervezői, irányítói voltak a tudományos életnek, illetve amelyek a tudományos eredményeket szélesebb érdeklődő közönség felé közvetítették.

1990 őszén a Babes-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán (Faculté des Lettres) újraindult a román hatalom által megszüntetett, 40 éven keresztül szünetelt néprajz szakos képzés. A szak abszolvensei az elmúlt évek során jelentős kutatásokat végeztek el, néhányuknak sikerült a tudományos életben fontos pozíciót elfoglalni. A Babes–Bolyai Tudományegyetemen magyar nyelvű néprajz profilú doktori program működik. Szintén 1990-ben indult meg a Kriza János Néprajzi Társaság, amely rendszeres kiadványaival, évente több alkalommal szervezett konferenciáival, kutatási programjaival szakmai életet teremtett. Néhány kiadó és folyóirat folyamatosan vállalja néprajzi tárgyú publikációk megjelentetését.

A kutatásban az utóbbi években figyelemre méltó eredmények születtek az individuális szövegrepertóriumok terjedelmét és szerveződését, az élettörténet mondás funkcióit, az archaikus imarepertóriumot, a paraszti írásbeliséget, az átmeneti rítusokat (rites de passage), a kalendáris szokásokat, a társadalmi deviancia formáit, a kultúra szimbólumait és archetípusait illetően. A néprajzi kutatásokban az elmúlt évek során megnőtt az érdeklődés a Romániában élő etnikumok identitása, kultúrája és együttélési stratégiái, az együttélésből származó konfliktusok iránt. A kutatásokat finanszírozó programoknak tulajdoníthatóan az érdeklődés középpontjába került a cigány etnikum, valamint a román környezetben élő moldvai csángó népcsoport.

A decade in the Hungarian ethnographic research from Romania (1990–2001)

The study is looking over the results of a decade of the Hungarian ethnographic research in Romania. The synthesis is based on the survey of the institutions which organized and directed scientific activities and mediated the scholarly achievements to the inquiring public.

In the autumn of 1990 in the Faculty of Arts of the Babes–Bolyai University the Hungarian ethnographic branch was refounded. Since the Romanian State had put an end to the Hungarian ethnographic branch, the training in that field was interrupted for 40 years. In the years passed the graduates who had as their major subject ethnography carried out important ethnographic research, and some of them succeeded to take up important positions in academic domain. There is a Hungarian ethnographic Ph.D. programme in the Babes–Bolyai University. Kriza János Ethnographic Society was founded in 1990, too. That institution created a professional circle thanks to its permanent publications, scientific programs as well as due to the conferences organized for several times a year. Some publishing houses and periodicals continuously accept the publishing of ethnographic publications.

In the last few years noteworthy achievements were attained in the following fields of the ethnography: the length and structure of the individual text repertory, the functions of life story telling, archaic prayer repertory, peasant written records, rites of transition (rites de passage), calendar customs, the forms of social deviancy, symbols and archetypes of culture. In the years passed in the ethnographers were interested in the problems of the ethnic groups in Romania: their identity, culture, the strategies of coexistence and the conflicts rising from the coexistence. Due to certain financing programs certain ethnic groups were in the center of interest. Such a case is that of the gipsy ethnic group and of the Csángós living in Moldavia, in Romanian surroundings.

Cercetările de etnografie în limba maghiară din România în perioada 1990–2001

Rezumat

Prezenta lucrare este o încercare de sinteză asupra cercetărilor etnografice maghiare din România din ultimul deceniu. La baza sintezei stă prezentarea acelor instituții, care au organizat și dirijat activitatea de cercetare, respectiv au contribuit la redactarea și popularizarea acestor rezultate.

După 40 ani de interdicție, la Universitatea Babeș–Bolyai din Cluj–Napoca a fost reînființată în anul 1990 specializarea de etnografie în limba maghiară. Câțiva din absolvenții acestei specializări au reușit să preia ștafeta de la puținii reprezentanți ai vieții științifice. La aceeași instituție există un program destinat doctoranzilor. Tot în anul 1990 a fost înființat și Asociația Etografică Kriza János, care datorită publicațiilor periodice, programelor de cercetare întreprinse și conferințelor a contribuit în mare măsură la instaurarea unei vieți științifice. Totodată, Centrul Regional al Cercetărilor Antropologice (Miercurea Ciuc), Institutul de Folclor (Cluj–Napoca), precum și câteva edituri și reviste își asumă în permanență redactarea publicațiilor din acest domeniu.

Printre cercetările efectuate și rezultatele de cercetare cele mai însemnate se numără cele referitoare la modul de organizare și la cvantumul repertoriilor individuale de folclor, la repertoriul de rugăciuni arhaice, la funcțiile istoriilor personale și colective, la riturile calendaristice și de trecere, la formele devianțelor sociale, la simbolurile și arhetipurile culturii. În această perioadă s-a manifestat o atenție permanentă și crescândă față de formele de manifestare ale identității, față de cultura, de strategiile de conviețuire și conflictele etniilor din România.